PARALELISMU

INTRE

LIMBA ROMANA ,SI ITALIANA

PARTEA I.

de

I. HELIADE

1840.

www.dacoromanica.ro

O LETULUI
J PO ESCU H JENARU
AUTOR Y. Heliade R...
VOL Paral. între ital. și română.
Nº 3070 ANUL 1840

PARALELISMU

ÎNTRE LIMBA RUMÂNĂ ȘI ITALIANĂ.

In Numerul 53 al Curierului Românesc din anul 1839 s'a vĕzut un dialog între un Român și Italian amĕndoi sĕtenĭ, amĕndoĭ fiĭ aĭ natureĭ și fĕrĕ alte cunoșinșe de kĕt ale obĭectelor de pĕtĕia trebuinșĕ. Aceste doŭ limbĭ saŭ maĭ bine dialekte sunt una, și n'aŭ altĕ deosebire de kĕt aceea ce a putut face kultura în ceea italianĕ prin autoriĭ sĕĭ, și prin drumul ce aŭ luat eĭ în kultura limbiĭ popurului italian. Fiește kĕ Românii aŭ venit în Dacia kŭ limba popurului italian, și deosebirea provinșieĭ ce se vede în deosebitele provinșiĭ ale Romĕnieĭ saŭ Dacieĭ nu

www.dacoromanica.ro

este alta de kът ѫ kолоніile Romane în Dacia n'aѫ fost din ѵna ші ачеасшї провінціе a Italieї. Kѫ ѵтѵт маї апроапе am fost noi Mѵnteniі de Moldaві, (kѵ kare tot d'aѵna am fost în dese komѵnikaціі,) de kът Romъnіѫ din Macedonia, ші kѵ toate aѵestea ведем în aѵeste доъ нороade маї ачелашї dialekt saѫ пропѵнціе aѵѵпга лѵі в, в, m, п, ф, în г, γ, k, gn, x. Nѵ noate niineнї skoate de ачі de kът kъ нороadele italiene statornічite în Moldaвia ші Macedonia, aѫ fost saѫ din ачеасшї провінціе a Italieї saѫ din пгсвінціі oare-kare че воrвіа ачелаш dialekt.

Rѵmъnіѫ din Macedonia kѵ Rѵmъnіѫ de dinkoaчї de Dѵnъre foarte пѵціnъ ѳелаціе аѫ авѵt între sine, întъmплъріle лог аѫ fost алтеле kѵ але noastre: пе лімва noastrъ a пъпъdit'o чеа славъ, ші ѵngѵreaskъ пе a лог чеа гречеаskъ, ші tѵrcaskъ, noї am пгііmit літеріle славе; еї челе гречещі; ш а л: Kѵ toate aѵestea ведем kъ amъndoъ пърціле, din tatъ în fiѫ aѫ пъstrat ачелаш mexanism ал лімвеі; de ѵnde se веde kъ toці kѵ ачелаш mexanism aѫ venit din Italia, kъ o asemenea лімвъ воrліа пе atѵnчі tot норodѵл Italieі (în kът пентѵ чеса че se atinge de skелетѵл лімвеі) ші deoseвірса лімвеї noastre de чеа de atѵnчї a Italieі, nѵ este алта de kът чеа че aѫ пѵtѵt addѵce ніще пгefaчегі de doъ mїї de anї апроапе; ші deoseвірса лімвїї noastre de чеа Italianъ літераrъ din zioa de astъzі nѵ este алта, de kът kъ a noastrъ a remas în starea чеа d'nтъѫ пе kът a пѵtѵt sъ o ціе ѵn норod пгіconit de soartъ ші întъмплърї, ші чеа italianъ isвітъ пъпъ ла o вreme de мѵлтеле пъвъліrї a ле вагваrілог, a începѵt de atъtea веакѵrї înkoaчї a se kѵlтіва пгin автогії ші поецїї sъі. Aчещї skгiitogі ѵnѵl 'ia dat пговінціалізмелс ѳале, алтѵл, латinismelc пъstrate în dialektѵl sъѫ, ші toцї înпгетnъ s'aѫ silit a o face ачеса че este în zioa de astъzі,

www.dacoromanica.ro

лімва Поезіеі, лімва Мѵзічіі, лімва Тасілор Metastaziilor, ш ч л.

De ne вом sві пъпъ ла Dante, bedem мѵлціme de zічерї în лімва sa, saŭ a вскѣлві sъŭ, întokmai ѵѵмъпецїї, пrekѵm LOCO, FOCO, OMO, шчл. în лок de LUOGO, FUOCO, UOMO din zioa de astъzі. Dc se ва пrімвла чine ва în Italіa ва avzi мѵлціme de norоade пропѵпцъnd kѵrat ѵѵмъпеце toate zічеріле че aŭ în sine пе u, пе kare avtorіі Italіanї, ka sъ'шї апропіе лімва de чea klasikъ a Italіеї, 'л aŭ skimbat în o, sпre пілдъ zічеріле: NOME, FRONTE, MONTE, PONTE, MORIRE, sѵnt norоade în Italіa че ле пропопцъ ka noї NUME, FRUNTE, MUNTE, PUNTE, MURIRE (вezі ші Diksionarѵл Italіan). Прспѵпціа avі u, este ѳoarte вeke, ші nѵ o пѵtem sokoti ka o пrеѳачere a întъмплъrіlor че aŭ trekѵt пreste Romъnia 1.

De ne вom sві în anіі чеі mai depъrtaцї, bedem лімва ѳranцezъ saŭ galіkъ kъ ші în konstrѵkціe ші în ortogrаѳіe ші în пропѵпціа ліterіlor e mai апропіатъ de чea italіanъ; bedem: TESTE, NOSTRE шчл. în лок de TÊTE NOTRE din zioa de astъzї. Галіі dar n'aŭ ѵrmat алта de kъt sъ'шї ѳakъ o лім-

1 ѵnsѵші în лімва лацінѵлві bedem adesea пrеѳъkъndѵse o, în u; adikъ bedem kъ чеса че norodьл ѳъчса în de овце, лiteraціі Italіеі векї o ѳъчса în пarte, ka sъ ѳѵtъ de monotonie. Ачeastъ skimвare a avі o, în u, ші віче-versa, o bedem ші maї beke ла ѵrечі: Іоніі zічеа μᾶνος νᾶσος în лок de μόνος νόσος ші алтеле. Se ціе kъ Troienїї, era ѵn amestek de ѵrечі dorі, ші Italіa de amiaza zi se zічеа Грeчіа mare, ѵnde лъkѵіа norоade Іone. Аша dar Troienіі kѵ Eneas aŭ вenit în Italіa kѵ лімва лог kare s'a ѳъkѵt ѵna kѵ лімва локѵлві, че ѳъчса пе o, u, ші попolьл italіaп пъпъ in zioa de astъzі dinпrеѵnъ kѵ Italіanіі saŭ Romanіі din Daчіa (noі) пъstrът пропѵпціа вeke a moшілор поцрі че лог mai вekі, пе kare лiteraціїї Laцінѵлї ші ai Italіеі moderne aŭ пrеѳъkѵto поate пentrѵ eѵѳonia saŭ ka sъ ѳakъ 'o лімвъ atikъ a Italіеі.

www.dacoromanica.ro

бъ дѵпе а domn'toareлor лоr Romanі, kare se в de kъ se
прогѵпца fireце în deoseвite kiпѵrі dѵпе deoseвiteле про-
вінції. Че diалekt aў imitat Галіі? sпѵе чine se ва fi okѵпat
desпre aчeasta; noї însъ вedem kъ прintr'ѵn înтъmpin ne
înвoim kѵ dъпшії asѵпra прогѵпцiaцieї лѵі ѵ, j, ші o. În тѵ-
te лokѵрі noi пе a лatin îл прогѵпцът ai, прekѵm ANTE,
AINTE, FAMA, FAIMA, PANE, PAINE, CANE, CAINE, ШЧА: în
тѵate лokѵрі іаrъ галіі îл прогѵпцъ aseмenea ai: прe kѵm,
AMARE, AIMER, CLARUS, CLAIR, PARIS, PAIR, ШЧА:

Пе j, пе kare Italіenіі, Moлdoвіі ші Romъnіі dіn Mace-
donia 'лaў transformat saў îл прогѵпцъ ka ge, (ę) Franцe-
zіі ші noї Mѵnteпіі, Unгѵreпіі ші toate kърціле вiseri іeцi
îл прогѵпцът tot înтr'ѵn kiп, ka пе je чел слав.

Пе o лatin, franцezіі пі noї maї des îл прогѵпцът
ka ѵ, morire, murire, mourir, potere, pute re, pouvoir,
volére, vouloir ш ч а: Aша dar se вede kъ daka sѵnt no-
roade în Italіa чe прогѵпцъ пе o ka ѵ; daka Галіі îл про-
пѵпцъ îп тѵate лokѵрї asfeл; daka noї Romъnії îл прon п-
сът asfeл; fііпца лѵї пѵ este ѵn efekt aл întъmплъгілоr
Daчieі, чі 'шї are înчepѵtѵл însѵші dіn sînѵл Italіeі, ші
noate însѵші maї deпarte, dѵпe kѵm s'a arъtat în nota de sѵs.
Ші iar daka îл вedem astъzі în kърціле avtorілоr Ital'-
eпі, este kъ eї aў вrѵt sъ'шї апропіе лімва de diалekтѵл
чел kѵatiвat aл Laціплѵї вekѵ; este întokmaі dѵпe kѵm aў
чerkat sъ'л ваце în лімва noastrъ ръposaцii Iorгoвіі і,
Maior ші алціі, karі kѵnoskѵserъ foarte вine drѵm л че
a fost лѵat avtorii Italіenї.

Sѵвstantiвіі іar чеі rѵmъneці kъ fak în пѵminatiв ka
ш авлatiвѵл лatin, aчeasta пѵ este o прefaчere a вremii; kъ
ві іem noі: joe, vineri, вonitate, în лok de jupiter, e-
ms, вomtas, a іел ta mi se пare kъ e te m i вekѵ de k t

www.dacoromanica.ro

diaлekтъл Laцiтълъї, aї кърia автоr п'aї фъкут алта de кът съ s: ia дупе лimва кълtiватъ a Гречieї пе kare aї tradъs'o ad litteram, дънd materieї italiene formъ rrечeaskъ лiterarъ. De унde oare bine avest întъmпiu, ka лimва rrечeaskъ попълarъ съ фakъ nominatiвele neritosiлąвiлor în tokmaї ka akъzatiвъл плъrar, че are o asemъnare kъ цenetiвъл, че are o asemъnare kъ авлatiвъл? Toatъ Гречia de miї de anї нропунцъ, ὁ πίνακας, ὁ ἄρχοντας, ὁ κώρακας шч л: în лok de ὁ πίναξ, ὁ ἄρχων ὁ κώραξ; шi iar toatъ Гречia пропунцъ αἱ μέσαις, αἱ θεαῖς, αἱ δόξαις în лok de αἱ μέσαι, αἱ θεαί αἱ δόξαι, saў maї bine în toatъ Гречia, asфel чă kълtiват автоriї лimва попорълъї, skъrtъnd nъminatiвъл, съв kare se înфъцiшazъ Отълъї toate обjeteле, шi лънцind челе лалте kaze ka съ arate întъмплъріле saў kъ adeвърat kazeле че se пот întъмпла фiinцелоr, лъsъnd ръdъчina zivерiї ka reпrezentaцie saў ikoanъ a ideeї, шi terminaцia ka întъмплаre че пoate авса. Asфel фаче Loцika kъnd ia în черчetare orї че лъkръ, asфel фаче arta kъnd ia în мънъ materia, asфel aў фъкут автоrii kъnd aў лват a kълtiва o лimвъ: aў пъs toate елементеле eї ла лokъл лor, aў skъrtat, aў adъorat, aў îndълчit, aў asпrit, шi пentръ фie че 'шї aў dat kъвîntъл, s'aў съппъs întreцiї шi съпътоaseї jъdikъцї. A zive dar nъminatiвъл ka авлatiвъл konвenцionaл nъ este iarъ o пrefaчere a întъмплъріlor Daчieї, чi o tradiцie din tatъ în fiў фoarte веke, în kът пoate чine ва zive kъ: BONITAS este formаt din BONITA-TE, лъъndъse ръdъчina BONITA, ka съ însemneze ideea, шi desпъръцindъse terminaцia TE, ka съ arate kazъл. Nominatiвъл, nъмaї ka релатiв kътre челе лate kazъrї; se пoate nъmi kaz, кът în фirea лuї nъ e kazў, e ikoana id e, kъm se înфъцiшazъ ea съtъсашї datъ, шi de aчi înainte инчепе a kъdea în deoseвite релацiї шi întъмплърї. Аша

www.dacoromanica.ro

dar skriitorĭĭ latini, kasъ fakъ o limbъ r[illegible]vlaatъ kare sъ noate m rţe de mъnъ kv l'm a Grec i or k 'atъ, n'aĭ f kvt alta dekъt avtras bdъcina n z' ia s b antîbe al norodvlvĭ, mi o avn mit mi n rebvinţat de nvminatib, ka sinrvrъ înstare kv kare sъ nvtem nvmi saĭ a înfъţiina o idee oare-kare la cea d'ъntъiĭ a eĭ isbire în simţirile omvlvĭ; ka sinrvrъ mi adebъratъ nominatibъ. Ce nedikъ oare ar addvce înţelesvlvi kъnd, biindv-le în kap skriitorilor romъnĭ din zioa de astъzĭ sъ se m dvne limbile bekĭ mi sъ 'mĭ fakъ kazvrĭ, ar traţe rъdъcina, bonita, dip bonitate, mi ar zice: avcasta este o bonita însemnatъ, efekt al bonitъţiĭ, bonitъţiĭ, ne bonita, dela bonitate? dar alte bcakvrĭ, alte rvstvrĭ ne bremea kvatibъrii limbii latine, alte bcakvrĭ alte rvstvrĭ în ţilele noastre.

Brъnd a borbi desnre materia mi forma limbeĭ romъne mi italiene, mi arътъnd ne amъndoъ, n'abem a face de kъt vn bokabvlar de zicerı, mi o nreskvrtare de rramatika avestor doъ limbĭ.

Avcastъ avkrare de o datъ kv sine ba arъta fie-kъrvia o idee dъmvritъ desnre firea mi fiinţa Romъnvlvi, kare, avkrvrile natvreĭ, avkrvrile al kъror fel nv nere kv bcakvrile, el dela început le a nvmit asfel kvm'le a avzit dela cei d'ъntъiĭ nъrinţĭ ai sъi kari aĭ deskъlikat în Dacia. Bokabvlarvl, avcesta ba trakta desnre Om, desnre trebvinţele avĭ, desnre natvrъ mi elemente, mi arътъnd kъ Romъnvl borbeţe avcesam limbv kv italianvl în avkrvrile ce nici vnvl nicĭ altvl n'aĭ nerdvt din bedere, ba da o nricinъ a se nvtea afla istoria fie-kъria zicerı strъ'ne, a kъria oriţinъ nv se afl în limba nonorvlvi roman. Reliţia Romъnvlvi din zioa de astъzi nv este avcea kv a Romъnvlvi din timnii asi Cicero mi Birţilie; artele av de-

www.dacoromanica.ro

kъzѵt, mецещѵгѵiле ле а nerdѵt ші a ѯi въцat алтеле de ла алte пацiй; îi nomenклатѵra aѵestor обѯete, Romъnѵl din z'oą de astъzї are алте вorве, întrebѵinцeazъ алте nѵme.

Iar în кът nentrѵ ѳorma saѵ гръmatika лimвiї rѵmъniлor de dinkoaї de Dѵnъre, въzъnd kъ este maї tot aчeea kѵ a челor din Maчedonia, kѵnoskъnd вогъцia ѳormeлor sпre adą deoseвite nѵanцe-ideiлor, ші пъstrarea ѵnor partikule ші terminaцiї, rъmъшiцe a ѵnei лimве sintetiче strъnse ші nerвoase; вoin вedea kъ sinгѵгъ лimвa romъneaskъ din toate лimвile sѵroї de ѳamiлia лatinъ a пъstrat maї mѵлt xarakterѵl ѵneї лimвї kѵлtivate oare kъnd че 'шї авѵt kazѵгile sale. Ші kъnd Italiana ѳranцeza Spaniola ar ѳi авѵt soarta Romъneї de a rъmъnea nekѵлtivate пънъ astъzї, din toate atunчї Romъna ar ѳi ѳost чea maї mare ші maї вogatъ. Kѵ toate kъ ші astъzї, sѵroile sale o întrek în хаїne iar nѵ în trѵп. Sinгѵгъ лimвa romъnъ пъstreazъ ші tъria, ші simплitatea, ші egaлitatea, ші лiвertatea, ші eneгцia лimвeї латine. Romъnїї sinгѵгї maї вorвesk ші вor вorвi kѵ тѵ, ші în nѵmъr sinгѵлar kътre a doa nersoanъ; ei sinгѵгї aѵ пъstrat din латina deoseвirea лѵї a лъѵ ші ал лѵї, ал eї; eї maї aѵ rъmъшiцъ de kazѵгї ла пronѵme ші ла sѵвstantivїї ші adjektivїї ѳemeeцi; eї sinгѵгї aѵ o лimвъ, dѵne kѵm am zis ші алтъ datъ, sъ noatъ ziче: omenime ші omenire, dѵmnezeime ші dѵmnezeire, rekѵnoщinцъ ші rekѵnoaцere, zѵггъвie, zѵггъвeaл, zѵггabitate, zѵгъвime; noвiлitate ші noвiл ime, ѯѵnie, ѯѵneцe ші ѯѵnime, шчл: ѳie чine kѵnoaцe deoseвirea aчestor terminaцii ká чeѳeл de nѵanцe not ele sъ dea ideiлor, ші kът sѵnt sъraче de dъnseле чele лалte sѵroї, sinгѵгї Romъnii not ші 'шї aѵ лецѵit ka ла tot inѳinitivѵl sъ noatъ nve artikoл ші

www.dacoromanica.ro

съ 'л фаḳъ ѕувstantiв. Toate înпreунъ aчeste însuшiрi пуле are лimва frанцezъ, italiaнъ ші sпaniолъ. Aчestea фak skeлetул лimвiи; ші skeлetул лimвiї noastre e mare, e клasik. Deaї eї вcaкуriле, Danцї, Tasї, Metastazio, Aлfieрi, ші вor вedea вcaкуriле че вor фaче dintr'ънsa. Skoaцъ чinева din frанцezъ italiaнъ ші spaniолъ, termenii цiiн-целor ші arтелor че aў луat din лimва греческъ, skoaцъ ші вorвele че aў луat dela алte цente, ші ва вedea de пot съ rътъe kу kanitaлул ші destoїniчia че are лimва попeруaї romъn.

§§

Ân пartea aчeasta вom вorbi despre materia лimвei romъne ші italiene; ші фiind kъ este tot aчeea dуне kум se ва вedea, ka съ фim konsekуenцї, вom înfъцiша ші пe чea romъneaskъ prin însuшї materia eї, adikъ вom arъta вorbele rуmъneцї prin лiteriле tot чele romъneцї вekь але strъmoшiлor noцri.

Spre a пreгъti лa aчeasta пe чititorii noцri, в m arъta алфaвetул rуmъnesk korъspunzъtor kу чel слав din zioa de astъzi kу kare se служesk romъnїї de овще.

а	в	в	г	д	е	ж	ѕ	і	к	л	m	п	о	п	р	с
a	b	v	g	d	e	j (ḑ,z)	i	(c,к)	l	m	n	o	p	r	s	

т	ф	х	ъ	ж	ч	ш	щ	ц	ц
t	f	ch (â,ê,ȯ)	î	c	ş	sc	(ţ,ş)	ge	

www.dacoromanica.ro

â ê ó, ши ò, se читеце ka ъ; î ka ѫ, ô ka оа, ḑ ka z, ç, ţ ka ц, ş ka ш.

c, înainte de a, â, ê, î, o, u, ши de konsoane, se чит·це ka (k) înainte de e, i, se читеце ka (че): capu, cântare fâcêndu cotu, curênd, faci, face; капъ, кънтаре, факъндъ, котъ, кѵгъндъ, фачи, фаче.

g, înainte de a, â, ê, î, o, u, ши de konsoane, se читеце ka (г), înainte de e, i, ka (ц) кѵт: gaurâ, gâinâ, spârgêndu, gîde, gondolâ, legu, lege, legĭ; гаѵръ, гъинъ, спъргъндъ, гîde гondolъ, легъ, леце, лецĭ.

Înseмnare, c ши g кънд înainte de e, ши i, se читеце ka г. atѵnчí ia ѵn (h) кѵт: chelu, chiaru, ghemu, ghimpe, ghiaçâ; келъ, кіаръ, гемъ, гімпе, гіацъ.

sc, înainte a, â, e, î, o, u, ши de konsone, se читеце ka: sk, înainte de e, ши i, ka (ц) кѵт: scarâ, scâpare, scîrbâ, scopŭ, scutire, nasce, scie; skarъ, skъпаре, skîrвъ, skoпъ, skѵtire, нацце, ције.

Înseмnare: sc, кънд înainte de e ши i se читеце ka sk, atѵnчı ia ѵn (h) schelâ, schinteie, skелъ, skinteie.

MODIFICATII

În mat·ria saŭ вогвеле готъпещĭ se вог лѵа în въгаре de seamъ skimвъгіле saŭ modifikaţiile ѵгmътoare:

Nѵmеле, вервı ши пагтіціпеле каре îu italіепеще se sfîrшesk îu o, în готъпеще se sfîrшъsk în u, прекѵт: locu, focu, bunu, rogu, câhtându; loco, foco, bono, rogo, cantando.

Înseмnare: La вервĭ ши пагтіціпе, italіепĭ аŭ пъс·trat maĭ вine прогѵнціа веке a dialektѵlѵı латin; ла ѵme îusъ, dупе гегѵла de a леiгъda пе (s) dела вървьт·цı ши

www.dacoromanica.ro

пе (m) дела nextre, пъstrъm noi mai вine пропъпцiia, terminîndъle în u, snre пiлdъ locus, digitus, albus, ſ'ъrъ (s) remъn: locu, digitu, albu; ші focum, sinum, collegiun, фъrъ (m) remъn focu, sinu, collegiu шчл.

o, ла miӂлокъл zivерiлor, kъud este skъrt în лimвa italianъ noi îл пъstrъm, dъne kъm am zis ka ші алtа noroade але italiei ka u, kъm: nume, putere, шчл: kъud însъ în italieneще este лънг, noi пътem съ o цiim mai вine ші de kът însъші italianъл, kъчi îл пропънцът ka oa, saŭ ô; kъm: morte, sorte, forte, noi ле zivem moarte, soarte, foarte, sau môrte, sôrte, fôrte.

†usemnare. Este вrednik de вът at de seamъ, kъ italieni nu întrebъinцeazъ ka ші noi ла skris akvente; în diksionare însъ, ka съ arate прoscdia se слъӂъsk kъ akventъл askъцit (') пentrъ апъsare ші kъ akventъл nъmit virkonflaes (^) пentrъ апъsare прелънцiтъ. Баце чine ва boi de seamъ kъ ori цde în diksionarele italiène (o) se aratъ drept лънг kъ чirkonflaes, nci romънii пretъtindem îл пропънцът oa. Aчeastъ вът are de seamъ съ o flakъ чinева însъші în limва romънъ: ori цnde o, se aflъ într'o оворвъ oksitoi ъ, daka zivere se лънцеще kъ o silавъ, ші o, пъstreazъ aсънпъшї апъsarea, atъчi se face oa, iar daka nerde apъsarea se face u, kъm: sворъ, sвoarъ, sвърat; morъ, moare, mъritъ, ші iar вiче вersa: moale moi, moarъ mori; molle ші mola, în diksionarele italiene se вede môlle, môla.

d, italian saŭ latin, noĭ îл пропънцът ka z, saŭ ḑ; kъm ḑicu ḑeu, dico deus; пе l дне ori îл skimвът în r, ші але ori îл immъiemъ în i, kъm sale sare, sole sôre. lepre iepure,

www.dacoromanica.ro

voglie voie (1). — De multe ori nu îmmiem în i, mi pe n; însumĭ între noĭ; pre kum în lok de punu mel moadam mi transilvan, noĭ zicem nuĭ; asemenea mi toate numele măritoare italiane terminate în one noĭ le facem în oiu kum: stigone strigoiu, nasone nâsoiu mu.

e, latin saŭ italian adesea se skimbă în romănește în i saŭ î cum: gengia, veneno, tenerezza, mente, dente, vento: gingie venin, tinerețe, minte, dinte, vîntu, mi vine versa: digito, ginocchio, gemito; degitu, genuche, gemetu.

qu mi c, italian mi latin noĭ le škimbăm adesea în p, precum quatru patru, aqua apâ, quaressime pâresimi; pectus peptu; — pt, italiani în fak tt: lapte latte, peptu petto, côpte cotte; pe mn, în fak nn: somnu sonno.

qu, lav revele următoare se citește ka ce: aquesta aquela, qnine, que, cinqui: acesta, acela, cine, ce, cinci.

Aceste modifikații generale re vor sluji de normă la toate vorbele din vokabularul următor.

Observatii

I. Băzând cine va vokabulariul următor, de va fi romăn să nu'l kritiche pănă kând nu va cercheta fie kare vorbă kum se zice în fie ce provinție romănească; pentru kă eŭ aci nu fak un vokabular vukurețenesk, ci romănesk; adikă vom să zik, ka mințenoasa să nu zidiche vorbele, plagă, kulaș, farină, galină, ne kare dumnealui s'a obicinuit ale zice: rană, vinovat, fărină, grăină; avză mi mai

1 În multe lokuri iară noi ne l latin în năstrum întrer în vreme ce italieni în îm noie în i, kum: place, plange plinu, piace, piange, pieno.

www.dacoromanica.ro

deпarte kъm zik чeiлaлцi oameпĭ tot de o пaцie kъ dъrsъл. Asemeпea ші Moлdaвъл sъ пъ ѯъdiче вorвele: mъчeлaр, ъпkъѯ, tърuѯ, пръпѯ, шчл: пe kare dъmпeaлъĭ s'a oбiчпъit aле ziче xasaш, moшѯ, вашkъ; пerѯe. Iar de ва fi чititorъл italian, saѯ italienist, sъ пъ ѯъdiче ziчeріle citade, laco, loco, omo, turno, пe kare s'a oбiчпъit aле вedea прin kърцiле moderne: citâ, lago, luogo, uomo, torre, пъпъ kъnd пъ ва чerчeta, daka пъ kъm вorвesk ші în aлte прoвiнцii aле Italiеĭ, daka пъ kърцiле чele маĭ вekı italiene, în kaĭ diksionareле цeпerале aле лimвiĭ aчeцia.

II. În kъte ва лokърĭ (пъ în mълte) se вor вedea iarъ ъпele вorбe kam kъzъte diп чea d'ъпtъѯ a лor însemnare; прekъm: tînêru tenero; inimâ anima, lângôre, langore etc; aчeasta însъ пъ este o лецъiре, чi ъп paralelismѯ, ші titлъл aчeцiĭ skrieрĭ ва fi destъл a aвate dela dъnsa orĭ чe fel de kritikъ în felъл deпъrtъріĭ saѯ anproksimaцieı înцeлeсълъĭ fie-kъria вorвe.

III. Чea maĭ de kъпetenie въгare de seamъ лa kare înвit пe fie-kare чititor a se oпri este sъ чerчeteze kъ лъare aminte fie-kare desпъrцiре a ъrmъtorълъı вokaвъlar, ші ва вedea kъ Romъпъл nimik n'a ъitat, nimĭ a skimвat diп лimва moшiлor sъĭ лa лъkrъріle чe n'a nerdъt nimĭ o datъ din вedere; ва вedea kъ desпъrцiріle desпre Omѯ ші trevъinцiле лъĭ de anproape, desпre пatъrъ ші чele treĭ rirate але eı, desпre пъmere, sънt maĭ întreцĭ, în вreme чe în aлte desпъrцiрĭ: desпre reліцie, arte, meserii, мецешъгърı a пъstrat пъmaĭ aчele вorвe kare înkiee skeлetъл лor; iar вorвele чe araтъ amъrънтele saѯ пъanцele ъпeĭ arte saѯ мецешъг чe ш 'л aѯ kълtiвat, saѯ 'л aѯ лъat dela strъiпi, aчelса ле are strъine Asfel ва вedea чine ва, sпre пiлdъ,

www.dacoromanica.ro

în desnъrдiреа destre Reaiдie: zeŭ, kredinдъ, ѳede, aeдe, krъve, altarŭ, lavdъ, пъkat, пъгъn, diavol, mi de avi înainte kasъ împle snaдiъrile kъ amъrъnteле ve trebъresk în aveastъ desnъrдire, amъrъnte kare aŭ venit пе ъrmъ kъ întrъdъverea kъrдilor slave în biserikъ, atъnчi veзi пе Romъnъl slъжîndъse kъ: slavъ, miloste-nie, veчernie, otъrnie, шчл:

Asemenea în desnъrдiреа пentrъ armie, vedem: arme, oaste, soldat, kъpitan, павъzъ, arkъŭ, lanve, bataie, lupta, binдeve, паче; aveste ideĭ дenerale, ideĭ ve nъ le пoate дine ва nerde, kъчĭ nъ nerde niчĭ ovжeteле, aŭ rъmas kъ nъmeле лor; iar челе ve aŭ addъs maĭ în ъrmъ întъmplъriле saŭ kreдiereа orĭ deskreдiereа arteĭ, în aveлeа vedem: karavanъ, rasbod, пушkъ, vaгioneтъ шчл:

IV Borbind despre materia limbiĭ, advnъm în aveste bokavnlar maĭ toate borbele simple, de rъdъчinъ шi de ъntъeа trebъinдъ, пre лънгъ kare se maĭ adaogъ шi alteле deribate saŭ komпъse, brъnd sъ arъtъm kum, шi în kompъnere шi în dedъvereа borнelor, aveste doъ limbi aŭ maĭ a-чelaшĭ пrepoziдii шi terminaдii, kum шi maĭ aчelaш kiп de a dedъve o borbъ din alta. La sfîrшitъl bokavnlarъlъĭ bom borbi mai пe лarг asъпra îmmvlдirii terminilor fъkъ d din ѳie-kare rъdъчinъ o ѳamilie de borbe.

www.dacoromanica.ro

Romanesce	Italienesce
	I
Omu	uomo, omo
femee	donna, f mmina
fetu	feto
româru	romano
pêru de unde pêruca	capello perrucca
façâ	faccia
figurâ	figura
frunte	fronte
tèmple	tempia
ochiu	occhio
lacrema	lagrima, lacrima
urechie	orecchio,orecchia
nasu	naso
nare	nare
nari	narici
muca-ci	muccio
mustaçâ	mustacchio
bucâ de unde bucâturâ	bocca bocatura
gurâ	gola
dinte	dente
gingie	gengia
limba	lingua
cerbice	cervice
umêru	omero
subţiôra	ascella
peptu	petto
sînu	seno
braçu	braccio
manâ (1)	mano
palmâ	palma
pumnu	pugno
degitu	dito, digito
unghie	unghia
côtsâ	costa
ficatu	fegato
plumîni	polmone
fiere	fiele
venitu	veleno, veneno
Buricu	bellico, umbelico
stomachu	stomacho
vîntrâ, d'unde vintre	ventra
bêşica	vescica
rîuichi	reni
dosu	dosso
— ru	colo
spinare	osso del filo
genuchi	ginocchj
pulpa	polpa
picior	piè, piede
pasu	passo
fugâ	fuga
urmâ	orma
talpâ	talpa
câlcâiu	calcagno
sânge	sangue
urdôre	ordura
sudôre	sudore
mêduvâ	midolla
pele	pelle

(1) în cârtile vechi se vede mânu « manule mele fecero organu, si d « gitele mele alcatuiro saltire. »

www.dacoromanica.ro

arne	carne
vine	vene
nervâ	nervo
osu	osso
nume	nome
titulu	titolo

---

inima	anima
suffletu	
spirtu	spirito, spirto
simţu	senso
veḑu	vista
auḑu	udista
gustu	gusto
mirosu	odorato
tactu	tatto
foame	fame
nesaţiu	insaziabilità
sete	sette
boce, de unde bocire-bocitu	voce
vorbâ	verbo
plânsu	pianto
rîsu	riso
suspinu	sospiro
gemetu	gemito
raţie de unde craţie	ragione
minte	mente
cugetu	pensiere
voie	voglia
dorinçâ	desiderio
judicatâ	giudicio giudicato
sciinçâ	scienza

amoru	amore, amor
tinereţe	tenerezza
plâcere	piacere
sufferinça	sofferenza
durere	dolore
plagâ	piaga
tristeçâ	tristezza
furie	furia
spaimâ	spavento
dispreţu	sprezzo, disprezzo
turburâmînt	turbamento
somnu	sonno
visu	sogno
virtute	virtù
vîrtute	
bunêtate	bontà, bonità, bontade, bonitade
buneţe	bonizia
rêutate dela reu	malizia reo
râpire	rapina
dreptate de la dreptu	giustizia dritto
adeveru	verità
înfrênare	infrenare
desfrêu	sfrenamento
marghiolie	marioleria
minciunâ dela miniţire	bugia mentire
beţie de la bere	imbriachezza bevere, bere
spurcu	sporco
nebunie	pazzia
sôrtâ sôrte	sorte, sorta
parte	parte

www.dacoromanica.ro

bine	bene
reu	male
miserie	miseria
june	giovine
viaça	vita
sânêtate	sanità
întregime întârime	interezza
lângôre	langore
friguri	febre
tuse	tosse
colicâ	colica
rîie	rogno
balsamu	balsamo
môrte	morte
repausu	riposo
remesu	rimaso

II

faşâ	fascia
vêşmînt	vestimento
înbracâmînt de la braçu	braccio (in)
câlçâmînt	calzamento
câlçe, ciorapi	calze
câlçuni	calzoni
câmaşâ	camiscia
legâturâ	legatura
mânicâ	manica
mânecari	manicini
mânuşa	guanto
mantà-le	mantello
mátâ	manto
teaşcâ	tesca
buzunar	

scufâ	scuffa
vêlu	velo
conciu	concîo
peptine	pettine
brâçele	mangilie
scarpe pantofi	scarpe
inelu	anello
cingêtôre	cintura
umbrelâ	ombrella
acu	ago, aco
fôrfice	forbice, forfice
furcâ	forca
fusu	fuso
firu	filo
ghiemu	ghiomo
nodu	nodo

III

pâne	pane
apâ	aqua
farinâ, fâinâ	farina
vinu	vino
sare	sale
prânzu	prânzo
îmbucâturâ	imbocatura
cina	cena
dejun	colazione
ajun	digiuno
legume	legume
merinde	merende
grâsime	lardo
untu	unto
seu	sevo
supâ	supa

www.dacoromanica.ro

stufatu	stufato
salatâ	salata
fripturà	frittura
pastâ	pasta
piper	pepe
uleiu	oglio, olio
oçetu	aceto
bere	bira
lapte	latte
zeru	siera, siero.

IV

stremoşi	antennati
familie	famiglia
tatâ	padre
mamâ	madre, mamma
bârbatu	marito
soçu	cojuge
consorte	consorte
muiere	moglie, mogliera
sôçâ	cojuge
nevasta	—
soçie	—
consôrtâ	consorte
coçĭ	coajugi
parinte	genitore parente
fiiu	figlio
fiicâ, fiie	figlia
frate	fratello
suror	sorella, suora
socru	suocero
sôcrâ	suocera
ginere	genere
nuorâ	nuora
uuchiu	zio
nepotu	nipote
cumnatu	cognato
vèru	cugino
vêru primaru	cugino germano
moşu	avo
vitrigu	patrino
vitrigâ	matrigna
fiiastru	figliastro
nunta	nozze
mâritişu	maritagio
însuratu	maritato
mâritatâ	maritata
vêduvu	vedovo
cuscru	compare
cuscrâ	comare
comarâ (muntenĭi)	—
vecinu	vicino

V

casâ	casa
scarâ	scalla
pôrtâ	porta
uşa	uscio
camerâ	camera
salâ	salla
fereastrâ	fanestra
unghiu	angolo
chieie	chiave
verigâ	verruca
curte	corte
masâ	tavola
coperiturâ	coperta
vasu	vaso

www.dacoromanica.ro

şervetu	salvietta
cuçitu	cottello
furculiçâ	forchetta
tasu	tazza
borcanu	boccalle
luminare	lumiera
candelâ	candella
torçâ	torccia
scergaru	sciugatojo
câminu	camino
câpisterie	capisterio
sâpunu	sapone
focu	fuogo, foco
flacarâ	fiamme
schinteie	scintella
cenuşâ	cenere
cârbune	çarbone
têciune	tizzone
grataru	gratella, grata
càldare	carldaro
fumu	fummo
funingine	fuliggine nerofummo
sacu	saccio
disacu	bisaccia
carru	carro
cârruçâ	carrozza
rôtâ	rota
jugu	giogo
secure	scure, secure

VI

naturâ	natura
materie	materia
lume	mondo
ceru	cielo
sôre	sole
lunâ	luna
rade	raggi, radij
stele	stelle
luminâ	lume, luce
umbrâ	ombra
întunerecu	tenebre
norî	nuvole
fulgeru	folgore
plôie	piogia
secetâ	siccità
roâ	rugiada
nea (zâpada)	neve
grindinâ	grandine
negurâ	nebbia
brumâ	brina
ghieçu	gelata
geru	gelo
aburi	vapori
vîntu	vento
austru	austro
caldu	caldo
frigu	fredo
ghiaçâ	ghiaccio
elemente	elementi
aeru	aria
pâmîntu	terra
ţearâ	
têrîmu	
huma de la humus	argilla
lutu	luto
margine	margine

www.dacoromanica.ro

mare	mare
rîu	rio
cursu	corso
lacu	lago, laco
spuma	smuma
undâ	onda

VII

animalu	animale
vitâ	bestia
cornu	corno
côdâ	coda
hrânca (brâci) (labâ)	branca
bou	bue
tauru	toro, tauro
vacâ	vacca
viţelu	vitello
mânzata	manzotta
calu	cavallo
eapâ de la equa	cavalla
asinu	asino
berbece	castrato, becco
ôie	pecora
gnelu	agnello
turmâ	torma
staulu	stalle, stallo
lânâ	lana
porcu	porco
scrôfâ	scrofa
purcelu	porcello
purceluşu	porcelletto, porchetto
caprâ	capra
iedu de la haedus	capretto
câne	cane
câçea	cagna
câçelu	cagnolino
lepure	lepre
cerbu	cervo
caprioarâ	cavriolo
vulpe	volpe
fiarâ	fiera
ursu	orso
leu	lione
elefantu	elefante
tigru	tigre
mortèciune	mortaccino

VIII

pasere	uccello, passere
peanâ	penna
fulgi	piume
aripa	ala, ale, alia
ou	uovo, ovo
albuşu	albume
cocoşu	gallo
creastâ	cresta
galinâ, gâinâ	galina
claponu	cappone
porumbu, columbu	colomba
pereche	pajo, paro
pâunu	poane, pagone
turturea-le	tortorella
corbu	corvo, corbo

www.dacoromanica.ro

vulturu	avoltojo
pasere râpitôre	uccello di rapina
cucu	cuculo
prepeliçâ	pernice
becaçă	beccaccia
merlâ	merla
rondurea	rondine

IX

pesce	pesce
pescâ, pescuit	pesca
racu	gambero
şêrpe	serpe
scorpie	scorpione, scorpio
verme	verme
brotêcelu	botticella
furnicâ	formica
muscâ	mosca
lindinâ	lendine
lâcustâ	custa
cicalâ	cicala
albinâ	ape
miere	miele, mele
cearâ	cera
vespe	vespe

X

câmpie	campagna
campu	campo
dramu	strada
pulbere	polvere
munte	monte
rîpâ	diripata, ripa
vale	valle
pâdure	padule
dumbravâ dela adumbrare	boschetto adombrare
selbâ de unde sêlbaticu	selva selvatico
afundâturâ	affondatura
palancâ	palanca
grâdinâ	giardino
fontânâ	fontana
plantâ	pianta
earbâ	erba
verdeaçâ	verdura, verdezza
pâşune	pasciona
arbure	arbore
lemnu	legno
ramu, ramurâ	ramo
veargâ	verga
frunşâ	fronda
fôie	foglia
trunchiu	tronco
scôrçâ	scorza
crâpâturâ	crepatura
pêru	pero
mêru	melo
persicu	persico
prunu	prugno
prunâ	prugna
nucu	noce
cireşu	ciriegio
castanu	castagno
viie	vigna
mustu	mosto
ulmu	olmo

www.dacoromanica.ro

carpinu	carpino
fagu	faggio
ghindâ	ghianda
eascâ	esca
salce, salcie	salce
lauru	lauro
plopu	pioppo
teiu	tiglio
frasinu	frassino
frâsinetu	frassineto
cicôre	cicorea, cicoria
spinu	spino
rugu	rogo
semînça	sementa, semenza
grâu	grano
porumpu mâmêligâ	meliga de unde
secarâ	segala
spicu	spioa
orzu	orzo
fênu	fieno
paie	paglia
orez	rizo
meiu	miglio
linte	lente
lâptucâ	lattuga
flôre	fiore
rozâ, rujâ	rosa
garôfâ	garofano
viorea-le	viola
mârgâritârelu	margheritina
rosmarinu	rosmarino
fragu	fragolla
murâ-u	mora-o
glinu, inu	lino
cânepâ	canapa, canape
urdicâ	ortica
cucutâ	cicuta
ederâ	edera
trifoiu	trefoglio trifoglio
madragonâ	mandragola

XI

auru	oro, auro
argintu	argento
bronzu	bronzo
plumbu	piombo
feru	ferro
oçelu, aciôie	acciajo
aramâ (1)	rame
ruginâ	ruggine
argintu-viu	argento-vivo
pietruçâ	pietruzza
peatrâ	pietra
muschiu	muschio, musco
marmurâ	marmo
diamantu	diamante
rubinu	rubino
zafiru	saffiro
topazu	topazio
cristalu	cristallo
silitrâ	salnitro
catranu	catrane.

(1) Precum se adaogâ adesse un *a* la multe vorbe: lamîe, alâmîe; lauta, alautâ, asemenea s'a fâcut şi: rame, arame.

www.dacoromanica.ro

XII

Timpu	tempo
ḑi	di, giorno
nôpte	notte
miazâ-ḑi	mezzodi
miazâ-nôpte	mezzonotte
dimineaçâ	matina
searâ	sera
sêptêmânâ	settinimana
o lunâ-ĭ	un mese
anu	anno
primâ-vara	primavera
vara	estade, state
iearnâ	invenro, verno (1)
ôra, ceaşu	ora
minutu	minuto

XIII

ḑeu, Dumneḑeu	Dio, Domeneddio
treime	trinità
ângeru	angelo
sântu, sfîntu	sânto
religie	religione
lege	legge
fede	fede
credinça	credenza
chreştinâtate	crestinità
cuminicâturâ	comunione
biserică (1)	chiesa
altaru	altare
cruce	croce
laudâ	lauda
creştinu	cristiano
pâgânu	pagano
pêcatu	pecato
blestemu	bestemia, biastema
strigoiu	strigone

XIV

Dumînicâ	Domenica
Luni	Lunedi, Luni
Marţi	Martedi, marti
Mercuri	Mercoledi, mércore
Joi	Giovedi
Vineri	Venerdi
Sâmbâtâ	Sabato
serbâtôre	festa
lucrâtôre	giorno di lavoro
carnavalu	carnovale
pâresimi	quaresima
duminica florii-loru	domenica delle palme
înailţarea	l'ascensione

(1) Se scie quê v nu e atât literâ, quâtu o aspiraţie, *aîvos* s'a fâcutu v i n o s, vinum, vinu. Noi aspiraţile le façem adesea cu (1) h e r b a i e a r b â, e a r b â verno, ierno, iearnâ earnâ.

(1) B a s i l i c a, fecêndu pe *a*, i, ca a n i m a i n i m a, avem bisilica; schimbând pe i în e, ca d i g i t u s, d e g i t u, avem biselica, scimbându pe l în r, ca s a l e s a r e, s'a fâcut b i s e r i c a.

www.dacoromanica.ro

addormirea	l'assunzione
M. D.	della Madonna
duminica tutu-loru sinţiloru	la festa d'ogni-santi

XV

Soçietate	Società
patrie	patria
statu	stato
ţearâ	paese
împêratu	imperadore imperatore
ccronâ	corona
tronu	trono
curte	corte
prinçu, pincipu	principe
domnu	—
cancelieru	canceliere
secretaru	secretario
jude, judicâtoru	gidice giudicatore
avocatu	avocato
cetaţeanu	citadino
suditu	suddito
publicu	publico
poporu	popolo
cetate	città, citade
muri	mura
pôrta	porta
piaça	piazza
palatu	palazzo
monâstire	monastero
schôla	scola
punte	ponte
puçu	pozzo
turnu	torre, turno
ospelu	palazzo
ospelerie	locanda, osteria
ôspe ôspete	oste, ostiere, ospite
baie	bagno
cafeu	caffé
spiçerie	spezieria
spitalu	spedalo
postâ	posta
magazie	magazzino
vamâ	dogana
môrâ	mulino môla
rovinâ, ruinâ	rovina, ruina
sâpunârie	saponeria
ulierie	olieria
mâcelârie	beccheria, macello

XVI

Sciinçâ	scienza
artâ	arta
meserie	mestiere
carte	libro
chârtie	carta
câlimâri	calenmajo
fôie	foglio, foglia
scrisôre	lettera
scripturâ	scrittura
respunsu	riposta
semnu	signo
puntu	punto
liniie	linea

www.dacoromanica.ro

riglâ	riga
cercu	circo, cerco
negoçu	negozio
neguçâtoru	negoziatore
preçu	prezzo
schibu	cambìo
quîntaru	quintale
comerciu	comercio
costu	costo
doctoru (în medicinâ)	medico
spiçeru	speziale
maestru	maestro
mâestrie	maestria
musicu	musico
concertu	corçerto
viôara	violinò
lâutâ	leuto
citerâ	cetera
côrdâ	corda
argintaru	argentario argentajo
mâcelaru	macellajo, macellaro
cârruçaşu	carrozajo
dogaru	cerchiajo
cercu	cerchio
dôgâ	doga
pâstoru	pastore
pêcuraru	pecorajo
pescaru	pescuitor pescatore
marinaru	marinaro
barcâ	barca
funie	fune

XVII

Armie	armata
câmpu, tabârâ	campo
ôste	oste
osteanu, ostaşu	bèllico
soldatu	soldato
pedestru	pedestre, fantaccìno
câlereçu	cavaliere (cavalier
cavaleru	cavaliere (chevalier
pedestrime	fanteria
câlârime	cavalleria (cavalerie
cavalerie	cavallerie (chevalerie
câpitanu	capitano
arme	armi, arme
tronbiçâ	trombeta
scutu	scudo
pavêzâ	pavese
arcu	arco
sâgeata	saeta
spadâ	spada
sabie	sciabla, sciabola
lance	lancia
frêu	freno
câpêstru	capestro
şa-le	sella
bâtaie	battaglie
luptâ	lotta
asaltu	asalto
pradâ	preda
ommōru	strage
mâcelu	macello
vingere	vittoria
pace	pace

www.dacoromanica.ro

XVIII

Eu	io
tu	tu
elu, ea	egli, ella
noi	noi
voi	voi
ei, ele	eglinc, elleno
meu, mea	mio, mia
tĕu, ta	tuo, tua
seu, sa	suo, sua
nostru, nôstrâ	nostro, nostra
vosrtu, vôstrâ	vostro, vostra
loru	loro

AJECTIVI

Albu	albo, bianco
negru	negro, nero
roşu	rosso
verde	verde
auriu, galbenu	giallo
ceruliu	ceruleo
vêrgatu	vergato
palidu, pâlitu	palido
luciu	lucido
râpede	rapido
limpede	lempido
lina	leno
turbure	torbido
chiaru	chiaro
adîncu	profondo
afundu	affondo
seninu	sereno
norosu	nuvoloso
negurosu	nebbioso, nebuloso
luminosu	luminoso
strâlucitu	stralucento
întunecosu	tenebroso
opacu de unde opâcitu	opaco
umbrosu	ombroso
fumegos	nebuloso
frumosu	formoso, bello
urîtu, slutu	brutto
muciosu	moccioso
orbu	cieco, orbo
mutu	muto
surdu	sordo
schiopu	zoppo
ghebosu	gibboso
despuiatu	dispogliato
încâlçatu	calzato
desculçu	discalzo

---

gustosu	gustoso
dulce	dolce
acru	acre
agru de unde agreşe	agro
amaru	amaro
sâratu	salato
mucedu	mucido
coptu	cotto
friptu	fritto
fertu	allesso, fervuto
arsu	arso
afumatu	affummato

---

www.dacoromanica.ro

môle	molle
tare, fôrte	forte
aspru	aspro
netidu	nitido
noduresu	noduroso
nodosu	nodoso
pâtratu	quadrato
rotundu	rotondo
fragidu	fragile
caldu	caldo
rece	freddo
înghieçatu	ghiacciato, gelato
udu, îmmuiatu	umettato
umedu	umido
mucosu	mucoso
storsu	storto
svîntatu	sventato
secatu	seccato
secu	secco
plinu	pieno
raru	raro
desu	denso
greu	grave, greve
întregu	intiero
dreptu	dritto
strâmbu	strambo
grosu	grosso
subţire	sottile
ascuţitu	acuto, agnzzo
taiosu	tagliente

---

mataru	maturo
tîneru	tenero
tinerelu	tenerello
nnou	nuovo
batrînu, vechiu	vecchio
anticu	antico
grassu	grasso
macru	macro, magro
cârnos	carnoso
ososu	oseso
sânêtos	sano
nervosu	nervoso
vînosu	venoso
puternicu	potente
delicatu plâpându	delicato
mare	grando
micu	picolo
altu înaltu	alto inalto
scundu	picolo, bassotto
lungu	lungo
largu	largo
strimtu	stretto
ângustu	angusto
scurtu	corto
deşteptu	destato
focosu	focoso
viu	vivo, vivente
mortu	morto
reposatu	riposato
putredu	putrido

---

viteaz	valoroso
fricosu	pauroso
mişelu (codardu)	codardo
statornicu	costante
tardiu	tardo

---

www.dacoromanica.ro

cornatu	scornato
domesticu	domestico
sêlbaticu	selvatico
fugosu	focoso, impetuoso
fugaciu	fugace
veninosu	velenoso
veni. atu (în)	venenato (in)

bunu	buono
reu	cative, reo
nebunu, smintitu	pazzo
lunaticu	lunatico
culpaşu	colpabile
furu	fure, furace
râpaciu, râpitoru	rapace, rapitore
râpitu	rapito
crudu	crudele, crudo
cruntu	cruente
adevêratu	vero
mincinosu	falso, bugiardo
virtuosu	virtuoso
desfrênatu	sfrenato
tristu	tristo
limbutu	linguacciuto
cicalitoru	cicalitore
pacinicu	tranquillo, paciaro
smeritu	smarito
umilitu	umile
trufaşu	fiero, intronfiato
sgîrcitu	avaro
darnicu	liberale, largo
credinciosu	fedele
vicleanu, marghiolu	mariolo
amoratu (în)	inamorato

ferice	felice
beatu de unde bêiatu	beato
seracu	povero
sirman, orfanu	orfano
sâtulu	satolo
flâmându	affamato
nesaţiosu	insaziabile
strâinu	straniere, strano
singuru	solo
singurelu	soletto

aquestu, astu	questo
aquelu, âlu	quello
quelu	quel
aquesta	costui
aquela	colui
quel que	quel che
quare	quale
que	che
quare? quine?	qual? quale?
quari?	quali?
que?	che?

altru altu	altro
tutu, toţi	tutto tutti
multu	molto
atât quât	tanto, quanto
nici-unu	nessuno, nissuno, niuno
nime	—
ori-quine	ognuno

www.dacoromanica.ro

fie-quare	ciaschedun⁹
ori-quare	qual si sia
amèndoi	amendue, ambedue
âmbi	ambi

---

numeru	numero
quâtimę	quantità
mêsurâ	mesura
sumâ	somma
mezu	mezzo
un, unu, una, o	un, uno, una
doi, doê	due
trei	tre
patru	quattro
cinquì	cinque
şese	sêi
şêpte	sette
optu	otto
noê	nove
ḑece	diecì
nulâ	nulla
un spre ḑece	undicì
doê spre ḑece	dodici
trei — —	tredici
patru — —	quatordicì
cinqui — —	quindici
sêi — —	sedici
şepte — —	diciasette
optu — —	diciotto
noe — —	dicianove
doê-ḑeci	venti
doê-ḑecì şi unu, una	ventl uno
doê-ḑeci şi doi, doê	venti due
doe-ḑeci şi trei. etc.	venti tre etc.
trei - ḑeci	trenta
patru —	quaranta
cinqui —	cinquanta
sêi —	sessanta
şêpte —	settanta
optu —	ottanta
noê —	novanta
o sutâ	cento
doe sute	dugenta
tei — etc.	trecento eto
o mie	mille
doê-mii	dumila
trei — etc.	tremila
un milionu	millione
doê miliône	—
trei —	etc.

---

primu, primaru	primo, primario
ântêiu de la ant , ainte	primo
al doilea	secondo
al treilea . .	terzo . . .
multu	molto
puţinu	poco.

VERBI

Nascere	nascere
aláptare	allattare
sugere	suggere

www.dacoromanica.ro

fâşare (în)	fasciare
plângere	piangere
scâldare	scaldare
simţire	sentire
vedere	vedere
auţire	udire, audire
gustare	gustare
atingere	attingere
sufflare	soffiare
resufflare	respirare
strânutare	stranutare
tuşire	tossire
sughiţare	signozzare
asudare	sudare
dormire	dormire
dormitare	dormigliare
visare	sognare
desteptare	destare
pricepere	percipere
înţelegere	intelligere
cugetare	pensare
judicare	giudicare
cunôscere	conoscere
scire	sapere
pârere	parere
voire	volere
dorire	desiderare
plâcere	piacere
suvenire	sovenire
ţinere de minte	tener a mente
adducere-aminte	richiamare alla memoria
miscare	movere
paşire	marciare
âmblare	ambiare
sarire, sâltare	salire, saltare
ire, de unde	ire
eş-ire	uscire
mergere	andare, marciare
pâssare	passare
trecere	—
ducere	ducere
apropiere	accostare
venire	venire
ajungere	giungere
înturnare	ritornare
mutare	mutare
strâmutare	tramutare
curare (în) alergare.	correre
fugire	fuggire
urmare	ormare
stráinare	stranare, stranaire
stare	stare
şedere	sedere
mânere (a masu)	manere
remânere	rimanere
zacere	giacere
tâcere	tacere
amuţire	ammutire
vorbire	parlare
ţicere	dire
chiemare	chiamare
numire	nominare
strigare	gridare
ţipare	stridere
cântare	cantare
ridere	ridere
durere	dolere
suspinare	sospirare

www.dacoromanica.ro

lacrêmare	lagrimere, lacrimare
gemere	gemere
purtare	portare
sufferire	sofferire
patire	patire
rabdare	soffrire
aşteptare	aspetare
flâmâdire	affamare
însetare	assetare, assetire
mâncare	mangiare, manicare
bere	bevere, bere
mişcare	movere
sorbire	sorbire
mestecare	masticare
înghiţire	inghiottire
pregustare	pregustare
dejunare	asciolvere
ajunare	digiunare
prândire	pranzare, prandere
cinare	cenare
sâturare	satolare, saziare
învestire	investire
înbrâcare	inbracciare
desbracare	svestire
încâlçare	calzare
descâlçare	discalzare
despuiere	spogliare, dispogliare
cingere	cinghiare
descingere	discignere
aşternere	sternere
culcare	colcare, corcare
coperire	coperchiare, coprire
descoperire	discoprire
învêlire	velare
desvelire	disvelare

---

côsere	cucire
descôsere	discucire
tôrcere	torcere
urdire	ordire
ţesere	tessere
înnodare	innodare
desnodare	dinodare, disnodare, snodare
suire	ascendere, salire
coborîre	discendere
intrare	entrare
eşire	uscire
inchidere	inchiudere
deschidere	dischiudere dischiavere
încuiere	inchiodare
descuiere	dischiodare
luminare	alluminare
încâlzire	accaldare (accaldato) scaldare
recire	raffreddare
apprindere	aluminare
stingere	estiguere, stingere
focare (în)	focare (in)

www.dacoromanica.ro

flacarare (în)	infiammare
schinteere	scintillare scintilluzzare
afumare	affummare
frigere	frigere
ferbere	fervere
ardere	ardere
sârare	salare
îndulcire	indolcire, indolciare
înagrire	inagrire
amârîre	amarire
udare	umettare
îmmuiare	ammollare
înumedire	inumidire
scergere	rasciugare
svîntare	sventare
secare	seccare
împlere	empire, empiere
încrudire	incrudire
înasprire	inasprire
casâtorire	accassare
însurare	ammogliare
mâritare	maritare
vecinare	vicinare
unire	unire
desunire	disunire
despartire	separare
vedovire	vedevare
matorire	maturare
întinerire	intenerire
înbatrînire îmvechire	invechiare
îngrâşare	ingrassare
mâcrire	ammagrire
îngroşare	ingrossare
subţiare	sottigliare
pupare, basiare	baciare
avere	avere
dare	dare
luare	prendere, ricevere torre
punere	ponere
lâsare	lasciare
parasire	abbandonare
despârţire	spartire
prindere	prendere
apucare	—
ţinere	tenere
batere	battere
lovire	colpire
tragere	traere
împingere	inpigner, impingere
frecare	fregare
rumpere	rompere
frângere	frangere
spargere	spargere
strivire	stiacciare
câdere	cadere
cuvenire	convenire
semnare	seguare
asemênare	rassomigliare
învitare	invitare
înputare	imputare
înjurare	ingiuriare
defaimare	diffamare
lucrare	lavorare
facere	fare
desfacere	disfare

www.dacoromanica.ro

scôtere	scotere
scuturare	agitare, scuotere
resârire	levare, sorgere (il sole)
appunere	tramontare
serare (î)	serare
noptare (în)	nottare
lucire	lucere
strâlucire	—
umbrire	ombrire
adumbrare	adombrare
întunecare	tenebrare
înnorare	annubilare
seninare (în)	serenare (in)
ploare	piovere
revârsare	riversare
tunare	tonare
resunare	risonare
fulgerare	folgorare
grindinare	grandinare
ningere	nevicare
lat:	ningere
vîntare de unde avîntare	ventare avventare
spulberare	spolverare
stîmpêrare	stemperare
încetare	cessare
liniscire	lenificare
iernare	vernare
ghieçare (în)	ghiacciare
curgere	colare
strecurare	stracorrere
spumegare spumare	spumare
înundare	inondare
turburare	torbidare
murmurare	mormorare
alinare	alenire
limpeçire	lambicare
pascere	pascere
rumegare	rugumare rumare, ruminare
addâpare	dissetare
fêtare	nascere
sterpire	sterpare
mugire	muggire
sberare	belare
pungere	pungere
înjugare	aggiogare
înpedicare	impedicare
înşelare	sellare
înfrênare	infrenare
nichezare	nitrire
curare (în)	correre
mulgere	mungere
tundere	tondere
lâtrare	latrare
urlare	orlare, urlare
mursicare	morsicare
miauire	miagolare
sghiriere	sgrafiare
rôdere	rodere
furnicare	formicare
tîrîre	tirare

www.dacoromanica.ro

pişcare	pizzicare
veninare	venenare
începare	piccare
crêpare	crepare

înverdire	inverzire
frundire	frondire, fronzire
florire (în)	fiorire (în)
pâlire	appassire
uscare	seccare
trunchiare	troncare
despicare	dispiccare
d scorçare	discorzare
desbârare, desrâdecinare	disbarare
desbrânare	disbranare
stirpire	destirpare estirpare
învêscare	invescare
umbrire	ombrire
recorire	ricreare

---

arare	arare
semênare	seminare
secerare	mietere
culegere	collegare
încarcare	carricare, carcare
descarcare	discarricare
mesurare	misurare
mâcinare	macinare
cernere	cernere
descernere	discernere
frêmintare	informentare
côcere	cuocere

---

cr dere	credere
îngenuchiare	inginocchiare
umilire (în)	inumiliare
închinare	inchinare
rugare	pregare
cuminecare	comunicare
îndurare (1)	indurare
lâudare	laudare
jurare	giurare
pêcâtuire	peccare
blestemare	bestemmiare, biastemmare
veghiere	veghiare
preveghiere	sopraveghiare
serbare	festeggiare
serbâtorire	—

înalțare	inalzare
domnire	regnare, dominare
guvernare	governare
înpêrâțire	regnar
corunare	coronare
ungere	ugnere, ungere
alegere	elleggere
poruncire	ordonare
suppunere , ubidire	obbedire

(1) « Nu te îndura » nu te aspri.— « îndurâ-te » vine dela indolere, îndorere, îndurere, indurare.

www.dacoromanica.ro

publicare	pubblicare
ascultare	ascoltare

învĕçare	invezzarsi
desveçare	svezzare
citire	leggere
scriere	scrivere
copiare	copiare
împuntare	impuntare
liniare	lineare
semnare	segnare
cerere	cherere
întrebare	interrogare
respundere	rispondere
cercare	cercare
numerare	numerare
îndoire	doppiare
întreire . . .	triplicare . . .
adunare	adunare
mulţire	multiplicare
scâdere	scadere
împârţire	dividere, spartire
sĕcotire	calcolare
asemĕnare	simigliare
doctorire	dottorare
pâstorire	pastorare
trimitere de la mittere	inviare
negoçiare	negoziare
legare	legare
deslegare	dislegare
învoire	consentire
vindere	vendere
preçuire	apprezzare
cumperare	comperare comprare

schimbare	cambiare
implinire	impiere
costare	costare
radere	radere
dânçare	danzare
jucare	giocar , giucare
cordare (în, des)	cordare
tindere (în, des)	tendere
scobire	scolpire
zugrâvire	pignere
albire	bianchire
înâlbire	inalbare
negrire (în)	annegrare annerare
mârire	aggrandire
crescere	crescere
micşorare, descrescere	screscere
dreptare (în)	dirigere
strâmbare	(strambare) stramho
lârgire	largare
lungire	slungare
scurtare	scortare
rĕtunçire	ritondare
neteçire	(nitidare) nitido
aurire (în)	inaurare, inorare
argintare (în)	inargentare
poleire	pulire
topire	aliquidare
înferare	ferrare
oçelire	(acciajare) acciajato
ascuţire	accuire, aguzzare
ruginire (în)	inrugginire

www.dacoromanica.ro

amestecare	mestare, misticare
înbinare (con)	combinare
înpetrire	impietrire
târire (în)	fortificare
îmmoiare	mollire mollificare
îmmuiere	ammollare
cereuire	cerchiare
strîngere	stringere
înnotare	natare
înnecare	annegare
afundare	affondare
pescuire	pescare
mênare	menare

---

armare (în)	armare
sgomotare	sgomentare-ire
ostire	apparecchiare all'armi
certare	certare
luptare (se)	lottare
cruntare	cruentare
scutire	scudare
sagetare	saettare
împenare	impenare
împumnare	pugnare
mânuire	maneggiare
tâiere	tagliare
junghiere	stillettare pugnere
pungere	pungere
pleguire, plâgare	piagare
câlcare	calcare
fugire	fuggire
ascundere	ascondere
scâpare	scapare
strâbatere	strabattere
ommorîre	uccidere
ucidere	uccidere
respândire	spandere
râpire	rapire
despuiere	dispogliare
prêdare	predare
ochire	occhiare
furare	furare
pingere	spingere
înfrângere	infrangnere infrangere
vingere	vincere
subjugare	subjugare
solire	sollecitare
iertare	perdonare
impâciuire	appaciare

---

temere	temere
tristare (în)	tristare
tremurare	tremare
tremulare	tremulare
spâimêntare	spaventare
trufire (în)	tronfiare
gònfare (în)	gonfiare
adeverire	verificare
mințire	mentire
desfrênare (se)	sfrenare
înbunare	inbonire
blândire (în)	blandire
mîniere	irare
îndrâcire	indracare
înselbâtêcire	inselbaticare

---

www.dacoromanica.ro

viare	essere vivente
viețuire	vivere
murire	morire
bâlsâmare	balsamare
impuțire puțire	impuzzare putire
putrețire	putridire (în)
înviere	ressuscire

PREPOSITII.

în	in
la, a	a
pe	su
de	di
des	dis
re	ri
res	ris
ad	ad
ab	ab
ob	ob
es, s	es, s
con, co, cu	con, co
sub, subt	sotto
pre, pro	pre, pro
spre, catre	verso
strâ	stra
ainte, ante	ante
dupò	dopo
aprôpe de la prope	vicino, apresso
prin	per
d'in, dela	da
dupe	secondo
întru de la intra	nel
între de la inter	tra
pintre	fra
pentru de la propter	per
preste, asupra	sopra
despre	rispetto
pînò pîn'	fino fin
fârâ	senza
afarâ	fuori
îndêrâptu	indietro
impregiur	intorno
lungâ	lungo
inainte	innanzi
indreptu	dirimpetto
în laturi	a lato
dincôci	di quà
dincolo	di là

ADVERBI.

Quându	quando
acum, amu	adesso, mo
îndata	subito
curêndu	presto
încetu	lento
adesea	sovente
rare-ori	rare-volte
altre alte-ori	altre volte
d'aci nainte	daquì innanzi
apoi	poi
ânteiu	prima

www.dacoromanica.ro

atunci	allora
ieri	ieri
alaltâ-ieri	l'altro ieri
aḑi	oggi
mâne	dimane
ânchê	anche
mai	mai

---

unde	ove
de unde	onde, d'onde
pîn', pînò	fin, fino
aci	qui, quà
d'aci	di quì
colo	colà, là, lì
ici şi colo	quà e la
aiurea, aliurea	altrove
de parte	lontano
inêuntru, inlê-untru	dentro
susu	suso
josu, giosu	giù

---

quatu	quanto
atatu	tanto
multu	molto
puçinu	poco
prea	tropo
forte	forte

---

bine	bene
rêu	male
cum	come

---

aşa	si
inadevêru	in fatto, davvero
nu	non, no
nici	nè
nici de cum	niente affatto
nu-mai	nonmai

CONJUCTIVI.

şi, e	e, ed
ânchê	anche, ancora
însê, ma	ma
nunumai	non solamente
de, daca	se
quê, qua	che
sau, au, ori	o, ovvero
adicâ	cioè, cio vale a dire

INTERJECTII.

Ei bine	ebbene
puh, uf	puh! uh
ah	ah
oh	ohi, oh
vai	ahi
vai mie	ai me
vai de mine	ahi lasso me
vai de voi	guai a voi
de!	deh
inimâ, curagiu	animo coraggio
în seama	avertite
veḑi bine	badate bene
bravo	bravo
taci! şi!	zitto.

www.dacoromanica.ro

NOTE

Nota la I

Toate cuvintele din vocabularul acesta ale com împărtăşite în ţiţine prekum: capu, ochiu, sange, — albu, rôtundu, strambu; — nascere, simţire dormire mâncare etc: şi morale pre kum: minte, voie, cugetu, bunêtate; — bunu, blându, rêu; — temere, tristare minţire etc.

Cuvintele ţine ţiţine ale întrebuinţăm a arăta ţiinţele, kualităţile şi lucrările ce ale putem vedea, auzi, gusta, mirosi, pipăi; iar pe ţele morale le întrebuinţăm pentru lucrările, kualităţile şi lucrările ce se pot numai înkipui în minte noastre.

Cuvintele ţiţine iar se subtîmpart în doue: în uzuale sau mai des întrebuinţate şi în technice.

Pre kum şi ţele morale se pot împărţi asemenea ka ţele ţiţine.

Cercetând limba romănească asfel kum se află în gura norodului, aflăm ţele mai multe corbe ţiţine; şi uzuale, kari ţele morale, ka să le kunoaskă ţinева, au trebuinţă de o rîndire mai înaltă sau de o învăţătură. Învăţătura norodului romăn nu este alta de kât în meşteşugurile părăneşti şi în moralul Religiei ne kât noate

www.dacoromanica.ro

avzi ші înţeleţ⁰ dela biserikъ. Aша dar în toat⁰ despъ-ţiriле avestъ вокавълар ноate bedea чінева челе маі мъ т te вorве фiziче ші vzvале, ші маї пъţіne morале, saў tex-ніче din kare vпеле-ну ле kvnoaşte norodъл de лок ші ал-теле, înbъţъndvле dela biserikъ, ле a лvat din лімва славъ.

Ачeastъ бъгare de seamъ se ноate фаче ну нумаі ла рс-мъні чі ші ла toate пацііле, вокабалarъ отvлvі din no-rod фiind nretьtindeni маї mъrţinit de kът ал înbъţatvлvі. Съ ne înkinvim akvm ne romъnіі чеї d'ъntъю че аў d skъ-лikat în Dачia benind din Italіa; ei аў benit ачі kъ лімва nonorvлvї romar, kъ лімва вvлgarъ, ші diksionarъл лor 'лаў лъsat de moţeniре фiilor, ачеţіа vrmъtoarei ţeneraţii, ші aша маі înkolo. Щііцеле, arteле, meţeшъгіле ну s'аў маі kvtibat în Dачia. Se ne înkinvim iarъ че ar фi фost ші лімва italіanъ daka în konrinsъл Italіei ну s'ar фi kvtibat ніч de kvm ţiinţeле ші arteле. Nerreшit kъ o лімbъ маї asemeнea kъ a noastrъ, o лімbъ фъръ t⁰rm-ні texнічі ші kъ nrea пъţіne вorве морале; съ нъnem iarъ kъ Italіa ar фi авvt tot întъmnлъріле Dачіеї, tot лімва слa-въ ar фi domnit în biserічіле еї, tot kъ tъrчіі, vngъreніі, леşіі ші rvшіі ar фi авvt a фаче; nerreшit kъ atvnчі s'ar фi вorвit în Italіa ачелаші diaлekt че вorвim noі akvm.

Sъ n⁰ întoarcem ла desnъrţirea I a avestъї вokan-vлar. Ачі toate вorвele фiziче vzvале ле bedem de or-ţinъ латinъ. Прічina este kъ пенerzъnd romъnvл din be-dere nъrţiле trvnvлъі sъў, n'a nerdvt ніч вorвele saў nv-мele kъ kare лe аў нумit моші sъї. În desnъrţirea a-чeasta вorвele texніче svnt ачелеа kъ kare se nvmesk пъ-ţiле отvлvі челе din nъvntrv. La dъnseле n'a фost destъл tradiţiile; челе din лъntrv але отvлvї ну se въd ka челе

www.dacoromanica.ro

din afarъ, ші kъ sъ ле kунoaokъ чinena, пѣetътindenї e trebuinцъ de цiinца Anatomieї. Аша în nartea aчeasta saŭ a nerdut romънuл унele boрbe, saŭ le a amestekat nумindŭ kу dънsele унele în лok de алteле. Asfeл bedem kънd doare не чine ва bînъra saŭ bърta, kъ ziче: «mъ doare ла inimъ» ші aчeastъ împreцiърare o noate bedea чinева ла toate naцiile, întrebuinцънd norodul, în лukrърile че пу ле kунoaцие bine, termenї saŭ boрbe nenotribite saŭ пу ла лokul лor. De aчi a benit ka în лok de cor sъ zikъ romънul inimâ, în лok de anima sъ zikъ suffletu, ші în лok de vîntrâ, burtâ, (kу toate kъ a пъstrat foarte bine frasul: intre vintre) шчл:

Aчeastъ бъraре de seamъ se noate faче ші ла boале, unde, ka sъ ле dea saŭ sъ ле пъstreze niцe пume kuвiinчoase oрї xoтърîte într'o лimbъ kulтibatъ în toate ramурile sale, a fost trebuinцъ de мецешугul medичinei. Попrul romън n'a kulтibat medичinа, прin urmare niчi пу kunoaцie termeneї чeї kuвiinчioшi aї boалелor. Аша чeї d'ън tъrŭ romънi aŭ цiut kъ lângôre însemnează o зъчere oare-kare dusъ fъrъ a se trezi. Mai în urmъ kънd aŭ бzut kъ frigурile saŭ kъldura цin una ші пу se prekurmъ nericdичeцe, atunчi aŭ zis kъ bолнавul are lângôre (лънgoare) langeur; ші asfeл a înчenut a se da o însemnare mърцinitъ, nentru un fel de zavere, unei boрbe че авea o însemnare mai întinsъ, ші fizikъ ші moралъ.

În чele morале iar, bedem пъstrate numai aчeї termenї kare, în orї че stare s'ar afла un norod, пу not sъi лinseaskъ din boрbъ. Aŭ пъstrat, spre esemплu, romънii boрbele че se daŭ fakulтъцiлor sufлeteцi kу kare se nauце Omul ші kare trebue sъ bie nerreuit kъ bîrsta ші fъrъ de înnъцътъръ; prekum: simцire auдu, veдu, gustu... minte,

www.dacoromanica.ro

cugetu, judicatâ, voie, amoru, urâ, (1) шчл: Кѣте însъ aŭ авѵт trenvinцъ saŭ de o învъцъtъrъ sпre a ле kvnoaцe saŭ de vn morал dobîndit iar nv înpъskvt; ла кѣte aŭ kontrivvit saŭ реліціа saŭ овічеивріле; акодо vedem orі o vîtare kv totvл saŭ o împrvmvtare de borве strъine, dvne кѣт aŭ fost маї strъini învъцъtorіі лvї. La aчeastъ întъmплare, кърціre славе кѣт aŭ domnit în visericile noastre aŭ лъsat кѣte ва borве прekvm: прietenіe, mілъ, rrijъ, пъdeжde, вykvrie, veseлie шчл: пе kare, fiinцine ле vede kъ svnt de o treвvnъ mai dvne vrmъ de кѣт челе de sвs, шi kare, шi în borвъ se întrenvinцeazъ mai rar шi s'aŭ пvіvt vîta, шi în vîrsta Omvлvї вin mai târziŭ, кѣnd ле noate învъцa de afarъ iar nv dîn kasa пъrinteskъ.

Birtvцile шi віціvріле че svnt de fел kvm sъ se înveцe de akasъ: îmi пъstreazъ nvmele în лimba strъmoшaskъ saŭ лatinъ; kvm: bunêtate, rêutate, dreptate, strâmbâtate, adevêru, minciunâ, blandeçe, furie... iar de boг fi de fел ka sъ se înveцe dela viserikъ saŭ din advnarea kv strъini, акодо vedem vrme de лimbї strъine; прekvm: славъ, чinste, вredniчie, destoinічie, пomenire... adikъ boiŭ sъ ziкŭ kъ kv кѣт romънvл este mai прvnk kv atъta лimba лvі este mai romanъ шi mai kvraтъ de strъinisme.

Însъшi borва: virtute se noate vedea kъ лinsa moralei шi a deprinderii interiлor шi тъriiлor svfлetecі, a fъkvt a se întrenviнца дънъ маї de vnъzї nvmaї în simц fizikŭ, adikъ nvmai nentrv a însemna тъria trvпvлvі, nv însъ шi a svfлetvлvі. Аша daг se vede кѣт a fost starea moралъ a

(1) Abborire, fъrъ пrepozia ab, remъne orire, skimвnd пе o în v, dvne idioma цenerалъ, fače urire, vrîre > vrъ.

www.dacoromanica.ro

naţiei, ші daka a nvtst ka sъ nъstreze boґвеле morале ші texniче. Akvm însъ vîinţă vremea reţeneraţiei Romъnvlvi ші a limbii sale, Diksionarvl limbii desъvîrşite ші întreg i se afl ъ în diksionarvl moşilor sъi, ші de akolo de vnd- ziче: simţire, simţitoru, simţitu, de akolo mai ate ziче ші: simţitate, simţulu, simtimentu, simţiciune, simtimentalu, simtimentalismu, simţitivu, simţibilu, simţibilitate, simtualu, simtualitate, simţitoriu, simţitorie, simtoriu, simţicesce; — presimtire, presimtimentu, ... re-simtire, ... rês-simţire, rêssimtimentu, ... consimţire ... strâsimţire ... întresimţire. De ва чerveta чine ва limba nonorvlvї greveskъ de akvm trei zeчi ші doъ zeчi de ani, o bede nlînъ mai mvlt de jvmъtate de borbe italieneţi, tvrчeţi ші romъneţi (kъnd borbia vn fanariot saъ vn grek din ţara Romъneaskъ, de zapчiї, de kъlkaşi, de skvtelniчi de poslъşniчi, de arendъ, de vinъrîчiї, de oeritъ ш ч л:) Unde nv ar fi ajvns aчeastъ limbъ înaoind ші înnestriţъndvse, kъnd ar fi avt bot la formarea saъ reţeneraţia ei toţi ваша-Xristi, ші ваша-Ianii, dvne kvm s'a mestikъ în borbъ la noi neноştiţi toţi logofeţii saъ diechi чei beki, toţi kaftanalîi, ші toţi karî nv 'ші aъ чitit înkъ niчi nvţinele krvţi чe avem! Nvţinъ trebvъ boiъ sъ zik ar fi fъkvt grechiї kъnd ar fi avt asfel de nъkate. Însъ ei aъ fost maї kv minte ші akvm'ka ші tot d'avna de kъt noi, kъ aъ ţinvt sъ vazъ чe este al lor ші al moşilor lor ші чe nv este, ші în toatъ vremea чei kv învъţъtvrъ aъ âvt de normъ limba elenikъ чeą ţeke, ші asfel aъ advs în zioa de astъzї limba lor чea borbitoare în kъt kv aчeşaşi grvmatikъ sъ înveţe ne amъndoъ. Noi niчi o datъ n'am avt de normъ limba Latinъ; nъnъ la o vreme ne чea slavъ, apoi ne чea grecheskъ, ші akvm ne franţeza, — чe vie-

www.dacoromanica.ro

stem! Kum sъ se mai ţie, kum sъ se mai kъlătive biata limbъ dъne alъte ciume literare! Romъnii din Transilvania o împle de ungurisme ші de nemţisme, чei din Moldavia de muskъlisme, greчisme ші franţozisme, ші noї aчi, пъпъ la o vreme turbaţi de greчisme, akum ne a gъsit boala franţeї în toate artikolele saŭ înkietъrile limbiї. Limba franţozeaskъ se vede în toate kasele din preunъ kъ toatъ moрala saŭ demoralizaţia ei; limba franţozeaskъ în şkoale, în kolegiї, ші limba latinъ numaї un klas în kolegiŭ ka sъ arътъm Rъt o desprenzuim, kъt nu o kunoaşem; adikъ voiŭ sъ zik kъ în tot prinчipatul numaї 250 lei ne luпъ se kelтueşte nertu aчeastъ limbъ! ші limba italiană nikъiri, ka sъ dъm înkai o provъ sdravъnъ kъ nu ţim niчi чam fost niчi ne suntem.

Mie îmi plaче sъ addŭk de esemplu tot ne Greчi, pentru kъ ші meritъ, ші mъ desluşesk mai bine fiind kontimporani ku noi, ші limba lor avъnd mai aчeaşi soartъ ku a noastrъ, пъпъ la o vreme (nu însъ ші akum ka sъ se ţie în parenţes). Ka sъ'ші fakъ Greчi limba asfel kum este în zioa de asţъzi, aŭ avut trebuinţъ neînчetat sъ înveţe limba чea veke, sъ iasъ feluriмi de idei, sъ aibъ o polemikъ mai de un veak, sъ'ші formeze în sfîrşit Stat, universitъţi, liчei ші ч. a: Dar kъt ar fi bredniчi de пъпs чei laţi Greчi ne nu se konprind în Greчia slovodъ, kъnd 'ші ar înkide okii ші 'ші ar astupa urekile la чele ne aŭ fъkut ші fak elenii чei noi nentru limba lor, ші vrînd (чei ne se afъlъ afarъ din Greчia) ka sъ kълative ne a lor, saŭ ar înbrъţişa ortveţe limba franţezъ, saŭ s'ar anъka de чea greчeaskъ veke ші s'ar strъmuta în starea greчilor de ovţe kum era akum o sutъ ші doъ sute de ani! N'ar fi o munkъ zadarnikъ sъ lase urkuţ rata fъkut, sъ

www.dacoromanica.ro

лase лimвa kare se skrie în zioa de astъzi în Гречia слoводъ, шi sъ алерце ла miжлоачеле челе de akym doъ sute de anі ?

Asfel ar fi kъ noї kъud neăam înkide okiї dela orї че aў fъkъt алцї oameнї de o нацie шi familie kъ noї, шi am înвъцiша niше miжлоаче че nъ nі se kъвinia a ле înтrebuinца de kъt akym шante sute de anі. Limвa noastrъ akym nu se maі aseмънъ kъ лatina de kъt în materie saў în diksiонar, nu însъ шi în formъ saў гръmatikъ. Лimвa лatinъ ni s'a fъkut numai ka o лimвъ dokъ че are редацie kъ a noastrъ, шi чеea че trebuia sъ facem noї akym шante sute шi o mie de anі, aў fъkut fraцiї noцri italieniї: ei aў avut de normъ це лatina шi aў kълtivat лimвa цoцorълъі romanў, kъm am ziче шi не a noastrъ; aша dar am гrешi foarte kъud am лъsa un лukrъ гata шi neăam înтoarче înapoі kъ o mie de anі ka sъ înчepem шi noї de akolo de unde aў înчeput italieniї шi ka sъ fim tot d'auna kъ o mie de anі maї înapoі de kъt dъnшiї

Aша fiind kъ aў лukrat italieniї în лokъл nostru, n'ar trebui sъ neăaruпkъm okiї sъ vedem че aў fъkut? Bine este sъ ne цinem de лimвa fra.цozeskъ atut de sъrakъ, atut aномалъ, atut de destoinikъ a strika це a noastrъ, dune kъm ne a strikat'o de вre o 12 anї în koaчі? Лimвa francцozeskъ neăa strikat лimвa, kapeteле, oвiчeiriле, relicцiа, pentru kъ nuцin din kъцї o înвaцă îцi vat kapъл kъ autorii klasiчi, шi romanцele челе маї neгuцinoase se vъd în mъiniле tineriлor. Aчeasta o цiu dela mine, pentru kъ la вirstъ de 19 anі mъ înвъца franцozeщe kavalerul de Faublas, шi noate aчeastă ва fi priчina de niчi n'am прca înвъцat аша вine franцozeщe; kъ asfel de daskъл, asfel de karte, asfel de nъravuri. Mare пagubъ addvce

www.dacoromanica.ro

aceasta limba ci diferita ci limbile romanesci, care ci-l intr'o limba nu s'ar scrie atata de desfranatoare ci amorezata de dragul ci inima Omului. Lim-ba aceasta nu se poate mai nici de cum impreuna ci a se vorbi nici a se scrie fara ajutorul altei limbi, cel mai putin al Italieneĭ, este o limba, saracia de vorbe ci bogatia de fraseo, in care bede cinева caracterul unui omu ce nu-ci sé cîndeşte ci vorbeşte mult; este o limba in care filos-fia ci literatura n'a putut face nascare ce ar fi trebuit sa faca in veacul nostru; e o limba in scîrnit asemenea unei kokete ku gust kare cie a se imbodobi ku atkarĭ stra-ne, fara a se okupa ku atkarĭ serioase ci vredniçe de o matroana, ci numai kum sa placa ka sa straluceşte ne kurte-zanii sale.

Nimik nu e mai rar ci mai sant de kut un omu sa nu-rod kare se vita ne sine ka sa se in maimutareste dupe o-biceiurile altui omu, altui norodu. Noi brand sa imitam ne franceji, limba lor nu e in stare a ne inavuta kurat ci nemiestecit de kut numai tot ce au ei mai rau ci mai stri-kat de kut in cele alte natii; kari trebuia ced tare a purcii ceĭ sapatoasc a francezilor nu o vom putea imita ci dovindi din kare ci i se trage trebuinta in mijlo-kul lor ci asind de dovedituri ne ceĭ kari sunt din insu-si aced parte sapatoasa a natiei. Sa fereasca Dumnezeu amnea de kreştinul sau de crestinul turcit! kum sa fereasca Dumnezeu ci ne biata tara noastra, de a se intampla in tr'unsa romanii franţozitĭ! kari atunci nu vom avea re-voluţii, ci rebelii, talharii, inchisorile, bisericile restur-nate. Revoluţia di 91 n'a bursat atita sange nevinovat in mijlokul a 36 de milioane s'ofiete kut se va bursa intre doo milioane de romani. Ci ce poate aduna cine va de

www.dacoromanica.ro

ла ын нород каре îшї деспрецуеце лимба, обичеюриле, шї tot ч- este пътъпtenesk ka sъ îнveце пе жутътate алте обичеюрї, шї алтъ лимбъ прin каре веde челе маї лесне adikъ челе маї реле? Авіа în zeче anї s'aў înпръцiat între жунiї поцрi a treia нarte din diksionarъл шї гramatika францожеци, шї тоци пумаї вorbesk de кът de лibertate, пе каре neînцелегîndvo вine, o мърцinesk într'ăn desfrîў шї nesъпъпere ла леци шї ла ашezeminte. Шi авестеа sunt роadele унеї înвъцътурї în каре пу se înвъца nimik temeinik. Фъръ filosofie пу пutem a ne гъndi drept, шї înчепътъл filosofiei este, дупе кът ам zis шї алтъ datъ, чертетarea пумелор саў a вorвелор, este definiцia чea adevъratъ a termenilor че întrebuinцъm. Tokmaї авеasta пу o пutem afла în лимва францозескъ, кънї е o лимбъ în каре trei пърци de вorве îшї аў oriцina în алте лимbi, шї пумаї într'ънселе ле noate чine ва afла însemnarea чea adevъratъ. Авеasta noate este шї причina пentrу каре filosofia францезилор е маї жos de кът a немцилор. (?)

Nota la 11

în desпърцirea авеasta se въd, дупе кът am zis, toate вorвele че araтъ нiце пумiї церале de înвъкъminte пре кът veşmîntu, câlçamîntu... кът шї челе че arът нiце пумiї în нarte însъ de лskrиї de neanъратъ trebuinцъ, пе каре пу ле skimbъ Omл ку moada, прекум: camaşâ, manta, peptine... toate авестеа sunt de oriцinъ латinъ. în sъ къte întъmплъrї n'a авut Rumънia? къte нaцii n'аў trekut прin tr'ънsa, фie-каре ку kostумеле шї înвъkъminteле sale? De къte ori n'a skimbat Romънуї дела oraше înвъkъmin-

www.dacoromanica.ro

teu, лъundъse dъne a aator noroade saĭ naţii? Kъud înвръkъundъse ъngъreţe, kъud леpeţe, kъud tъtъreţi, kъud tъrveţe, kъud iar tъrveţe imitъud karikatъreле Фanarъlъi; 'шї a adъorat вokaвъlarъl artikoлълї înвръkъmintei лъi kъ felъrimi de nъmirĭ streine. Kъrd a въzъt ъntъca datъ Romъnъl dъlamъ, 'notъrĭ, kontou, anterĭv, чeakшirĭ, isaik, fireţe kъ a întreвat ne иel kare ae nърta kъm se kiamъ шi aчela ia snъs kъm se kiamъ. Aша s'a въgat în artikoлъl aчesta вorвeле: dълamъ, чepken, tътarkъ, kontou, notъrі, шалваrĭ, fermene, — anterĭv, чeakшirĭ, skъrteikъ, цiнвea, вiniш, isaik, напчĭ, теші, чismе ла noi, шi чioвote ла Молдавĭ че ае aĭ въzъt ла леші шi mъskalъ, (nentrъ kъ romanĭ n'aĭ nъrtat чisme) не ъrmъ iar frak, вestъ, пantalonі, sъrtъk, вretele шi xozъndrarъ, kreвatъ, manішkъ. — korset, капелъ, kordon, пarъrъ, etc. Însъ aчestea nъ aratъ oriцina romъnъlъi, fie-kъt de mъlte, aчestea nъ not doвedi. natъra лimвĭ лъĭ. Dar вa întreвa чine вa nentrъ че în лimвa aĭ nъ гъseцi în artikoлъl înвръkъmintei шi вorвele, tъnikъ, torъ, шi алte aseменea? — Kъte вeakъrĭ, domnъle, de kъud Romъnъl n'a въzъt kъ oĸii tora шi tъnika! шi kъm вreai ka sъ nъstreze nъмele a ъnor лъkrъri че nъ ae kъnoaţie. Kare însъ ва лъa пana ka sъ skrie saĭ sъ вorвeaskъ de kostъmele шi înвръkъmintea romanіlor вeкi, ва nъmi fie-kare oвjet ne nъme, шi вorвele вor fi foarte romъneţi iar nъ strъine. Asem - nea вorвe se въd kъ лokъl лor în diksionarele tътълor лimвіlor че n'aĭ nічі o afinitate kъ чea латinъ, ne kъm în diksionare romъneţĭ, ънde kъ adeвъrat вor fi ла лokъl лor, dъne o rътъчire de atъtea вeakъrі. Este de trebъinцъ aчi шi ъrmъtoarea въgare de seamъ: toate вorвele strъine întrъ aле înвръkъmintei se въd kъ ae aĭ întrodъs în лimвъ ro-

www.dacoromanica.ro

мънїї чеї дупе аа ораше каре сунт челе дин тъй момїнь (маймуце) націонале; însъ се вѣд ші аа сате, ші аа мунте, ші аа валъ ворбе каре ну сунт де оріцінъ романъ пре кум: сарікъ, гаугъ, зере, къчикалъ, опінчї, іцарї, зъбун, овіеле шч а: Ачі în челе ведем ачесашї прічінъ ка ші în челе арътате маі сус, ші în алтеле не чея урмъторе. Дачіа а фост акъкітъ де нороаде ші маї наінте де deskъlikaреа романілор în tr'ънsa. Ачеї оамені їшї авеа костумеле шіînвръкъмінтеа лор. Романїї 'ія аў афлат ку дърселе; аша віind în Дачіа, скімбънd кăіма Італіеї аў требуіт съ скімне мунте ші din вѣшмінтеле лор; аў требуіт съ съ îа сарика, ші гаугa Дачіеї ка съ се апере de фріґуа іернеї ші de плоіле верїї шч а: Че фаче фрацезуа саў алтъ націе din жіоа de астъзї кънd îа турбануа търкуаї съ'а поарте саў вине требуінца а ворві de дънсуа de кът съ'а нумеаскъ îar турban? Ч. фаче кънd вине требуінца а ворві despre senatуа турчesk, de кът а'а нуmі не нумеле луї Diванъ шча: dar асеменеа ворбе фіе кът de мунте ну skimnъ лімба францозеаскъ de a фі лімна францезуаї, чі din протівъ îі авъцеце diksionarуа.

Нота la пп.

Бъгъріле de seamъ че с'аў фъкут аа însemnarеа de sus, se not апліка ші аа авест артікол пентру требуінціоаселе хранеі. Între ворбеле че арът храна în цеперал, ведем: farinâ, pâne, apâ, vinu, sare..... ші între челе че адуче луксуа саў обічеюрїле ші момїцъріа дупе стрънїї, аколо ведем кърпкеавав, пілаф, капама, апremoxt шч а: dar авеstеа н'аў фост мънкърї кукаре с'аў хрънит романїї ші не каре

www.dacoromanica.ro

No 4.

лъsъndvле ei ші ла fiii ші непоцii ші strenenoцii лор, ачеціа лъund лъkrъ, nv леа пъstrat nvmele. Romънъл ла kъte лъkrъri 'iaў rъmas dela пъrinцї леа пъstrat ші nvmele ne kът noate vn norod fъrъ kvltvrъ пъstra ніцe svbeniri de doь mii de anї. Пілафъл ші алте asemenea înkъ se bede fiirъund în kъrціле tvtvlor naцiilor fъrъ a де prefaче ші desnatvra лimba.

Nota la iv.

În artikolvл rvdenieї se bъd toate nvmiріле de oriцinъ латinъ ші vnele mai bine пъstrate în лimba Romънvлvi de kът în a Italianvлvi, prekvm unchiu, zio; алтеле iarъ kare se bъd nerdvte ші neintrebvinцate în лimbіле italianъ franцezъ... se afлъ în лimba romънъ; prekvm finu de vnde bine borba afinitate, affinità italieneцe ші affinité franцozeцe. Avcastъ bъgare de seamъ se noate face în de onцe în лimba romънvлvї, kъчї foarte adesea bom întъlni în trъnsa borbe de oriцinъ латinъ, kare nv se afлъ нічї în fra..цeza нічі în italiana... ші віче-versa.

Nota la v.

Kήδη, în лimba greceaskъ însemneazъ griжъ; κήδη dsnъ dialektvл dorik se face κάδα; skimbъnd ne δ în z saў s, se face casa. Kasa a fost vea din tъў griжъ a Omvлvї ka sъ se nve лa adъnost îndatъ ve'шї a kvnoskvt trebvinцele. Kasa însemneazъ o griжъ. Kv avest nvme aў venit moшiї romanilor kv Enea dela Troica, vnde se borbia лimba dorikъ, avest nvme 'л aў întrebvinцat italienii de treї mii de anі апroape, avesta îl întrebvinцeazъ ші astъzi, ші kv avesta s'aў întrebvinцat ші se întrebvinцeazъ ші romънii, ka

www.dacoromanica.ro

sъ'ші nъmcaskъ лokъл de лъkъiицъ, kare este чea adebъratъ гriжъ a ғie-kъrъia. În asemenea иъanце bede чinena oriцina тnъї norod: în kasa ші în kъrtea Romъnъlъi kъte лъkъrъi aў remas saў nenreғъkъte saў nenerdъte din nрiчina întъmnлърilor, aў rъmas ші kъ nъmele лor din вokaвлarъл latin ғъръ alтъ nreғaчere de kът áчeea че aў nътът addъче kлima kare are o mare inғлъinцъ лa orranele глъgvitoare але Omълъi.

Nota la VI, VII, VIII, IX, X, XI.

Natъra e вечnikъ, ea nъ se sъnnъne nreғaчerilor ka обiчenъriле, nічi modelor ka вesminteле. Lъkrъriле ei sunt tot aчeлea, ші tot asғel леа въzът romъnъл în Italia ші în Daчia; nрin ъrmare nъmirile kъ kare se aratъ лъkrъriле ei aў trebuit sъ remъe Romъnъlъi mai neskimвate dъne kъm леаў авът ші moшi лъi, nentrъ kъ ori unde s'a aғлat el, nъ леа nerdът din вedeре, ші în unele a nъstrat mai вine'el вorвеле ші de kът italiianъл nre kъm humâ, ningere ші алteле. De вom nъші în чele trei rirate але natъrei atът se skimвъ nъmiriле, ne kът natъra 'ia înғъцişat romъnъlъї în Daчia алte обjete deoseвite de a ле Italiei. Mineралеле kunoskute вългei saў гloatei aў aчelaşi nъmiri ші în лimвa romъnъ ші italianъ, плanteле че se aғлъ ші în Daчia ші în Italia aў aчelaşi nъmiri, вa înkъ atът aў (1) nъstrat romъnii asemenea nъme în kът daka n'aў aғлat în Daчia un ғel de плantъ saў arвure че aў авът în Italia, ші aў въzът алta kare semъna лa ғrunzъ saў лa алte însъşiri kъ a-

(1) Plantago, plantaginis, plantagina, patlaginâ, rum: piantaggine, itl. plantain frz: s'a ъitat a se nune în avest вokaвular kъm ші алteле.

www.dacoromanica.ro

чедеа, аў dat нуме italian ла нродукте але Daчiei. Пре-кум сипре пiлдъ, iн Daчiа ну кpеще лаупе (dafin). Ве-нiнd pомъ'iн aчi, аў възут вуriana a кърia фрунze scaтъпъ ку лаупелă (dafinуа) шi a нумito лаур; дупă кътă ва цe-нepaцii s'a лeцнит aчeaстъ нумire a se da aчeцii вуriemi; маi пе урмъ strenепоцii челор d'ън тъи pомъни ne маi възнud лаупеле чел adeвърat, кънd лi s'a adус de вînzare din църiле грeчeцi, ла чea din тъи bedere a treвуit съ în-treвe пе neгуцъtor кум se кiamъ aчca фрунzъ; aчesta фiind грek saў pomънў че a adус плanta din Грeчia a supс къ se нутеще dafinў. Аша 'ши a фъкут Romънуа o лiтвъ în каре лаупе съ însemneze нродукtуа Daчiei ши dafiн пе ал Грeчiei ши Italieў. Asфел чeгчетънd aфлăм пrичiна ori унde вот bedeм o deoseвire între aчeste doъ dialekte ла нумirea minerаделор плanтелор ши animалелор. Aчeaстъ deoseвire o aфлăм маi муат ла naseri ши пеци; пentrу къ naseriле ши п цii aчest r doъ кlime sau пътънтуri sунt маi муат deoseвite.

Nota la XII.

Ân artikолуа desпре timпў, daка aфлăм вогвело вreme, чeas, sфert, aфлăм ши пrичina întrудучерiлор: ку întrу-дучерea кърцiлор славе în вiseriчi s'a intрудус ши чeaслo-вуа ку чeasуriле; дупе чeasуri aў вenit ши sфertуriле; вreme s'a întрудус ку овiчеюа лiтвii славе кум s'a întрудус ши ла pомънii din Maчedonia kero, овiчнуindуse ку лimва гре-чeaскъ. Веак, пentrу къ se aфлъ în вокабуларуа слав ну este вогвъ славъ; чi пrичina este къ toate погоаделе ау a-чесаши оriцinъ, ши лiтвiле s'aў фъкут дупе desпърцirea no-роadелор, дупе кlime ши imitaцii але natуrеi. Ку toate къ по-

www.dacoromanica.ro

ѳoadeле 'ши аў ѳъkът deuseвite лimвi, însъ în ѳiс-kare aѳлъ чinева semne, елemente ши dobezi kъ o лimвъ аў авът oameнii лa înчeпът. Asѳeл aѳлъм ἀμνὸς гречеще, ἀγνὸς agnus латineще, агнецъ славoneщe, agnello italieneще, agneau ѳranцozeще, gnelu romъneще; asѳeл aѳлъ чinева ши вerвъл dare лa инvate лimвi kъ se ascatъnъ: δίδειν, dare, дашъ, donner. Asѳeл вedem ши вorва вeakў, de vnde вine вekvire, вekvit, ши veca, ѳranцozeще kvm ши weak enглezeще. Dar se aѳлъ ши în diksionarvл славъ, че ne лasъ? Limвa romъneaskъ nv e славъ ши însvши d'ar авea вorве kvrate славе svвt ѳormъ saў tini rъmъneщи, ne kvm de вor авea niще вorве аша de цenerале.

Nota la XIII.

Am arъtat kъtъ inѳлvinцъ a авът skimвarca reлiцiei ши întrvdvereа maи лa vrmъ a kъrцilor славе în termenii teoлoцiei: kv toate вorвele че a nъstrat Romъnvл în skeletвл Kredinцei, însъ tot s'аў вîrît ши челе vrmъtore nre-kvm:

Prevista	Madonna
Sfîntvл Dvx	Spirito Santo
Raў	Paradiso
Mîntvire	Salvte
Isnoвedanie	Confessione
Dvxovnik	Confessore

ши ч а:

Iadў, вotezў, aimsmъ, metanie svnt вorве гречещи: ᾅδης, (i) de svвt (a) лa noi se чiteщe ѳъkъndvse diѳtongvл ia; βάπτισμα (a) s'a ѳъkvt (o) kare se întъmплъ des în лimвa славъ, (i) s'a ѳъkvt (e) nъnъ a aѯvns вotesma, вotesma, вotez.

www.dacoromanica.ro

Nota la xiv.

Daka aa uʏmʼлe a mʏлtor serbътorї ѕe въdъ care kare skimбърi, deosebirea este în ѳras iar nʏ în materie. Sure пiлdъ: Romънʏa zice Maika Domnʏлʏi; italiaпʏa Doamna mea, Madonna; ʏnʏa zice Dʏminika ѳлoriilor ші aѳъa a stълпъrилor: delle palme; ʏnʏa zice înълцerea, aлtʏa ascensiop; ʏnʏa addormirea, aлtʏa assunzione; шʏa: Nʏ e mimirare daka ші în artikoлʏa aʏesta 'ші a aъsat ʏ. de ші ʏnde лimba вlавъ ʏrmeле sale, къчї a trekʏt ші s'a zъвовit къte ва вreme în Biserika Romънʏлʏї. Пre aъпгъ aʏestea se mai ѳace aʏeastъ въgare de scamъ, kъ sъrбъtorile челе вeki але romънiлor sʏnt: Satʏrnea, ʏe пъпъ în zioa de astъzї se serбeazъ în aцʏnʏa anʏлʏї пʏoʏ, kъtъndʏ'шї romънii în ѳelʏrimї de kinʏri norokʏa; цoile dʏne Пaцi toat, în kare se чinsteцe Жoie tʏnътorʏa пentrʏ ѳʏлцere ші rrindinъ; цokʏa kълʏшariлor, în kare se serбeazъ addʏerea aminte a цokʏлʏi лʏi Romʏлʏ aa rъniрea Sabinelor, ші алteле mʏлte kare se aѳлъ înrъdъчinate între sъtem mai mʏлt de kът sъrбътorile biserичii.

Nota la xvi.

În artikoлʏa пentrʏ arte цiiinце ші meцe пʏrʏrі este ѳoarte sъrakъ лimba norodʏлʏi romънъ, adikъ nʏ este niчi mai пe цos niчi mai înainte de kът лimba ori kъrʏї norod. Aтъцia termeni d' цiiinце, arte, ші meцeшʏrʏrі цie sъteanʏa romъn kъцi цie ші sъteanʏa rrek, ѳranцez italiaп neamц.... Noi пъпъ akʏm n'am vorбit de лimba лiteraцilor romънi, чi de a noпorʏлʏi Daчiei. Literaцii îші

www.dacoromanica.ro

ſak sinrvri termenii kъnd dobindesk ideile, ші лумea se ia dуne aчeia kari aŭ dat лimбiĭ ніще termeni ші ніще ſorme notрibite ne ſirea eĭ.

Nota la xvii.

Orĭ kъt de nekvatibatъ a ſost dela o вreme înkoaчi arta armelor între romъni, însъ dуne termenii чe se въd însemnaцi în desnърцirea xvii. se вede kvrat sкeletъa aчeцii arte ſoarte denлinit ші în stare a înkiea kapitolele Arteĭ miлitare.

Nota despre ajectivi.

Toate însemnъриle чe s'aŭ ſъkvt nentrv svвstantivi, aчelaшi se пot aплika ші la adjektivi. De вom îmnърцi ſelъa aчesta de вorвe în ſiziчe nre kvm алв, romv, strъmв, rotvnd, dуlче, akrv, kald, рече шчл; ші în morale nrekvm: вun, reŭ, krvd, вlъnd шчл; вedem în artikolъa adjektivilor kъ чei ſizici svnt mai mvлцĭ de kъt чei morali. Nrivina este tot aчeea чe am въzvt ші la svвstantivii morali. Чe se atinge însъ de adjektivii nvmerali, în aчestea aŭ ſost mai ſilosoſi romъni de kъt toate naцiile, kъчi în toцi termenii nvmerali se вede aплikatъ sistema zeчimalъ. Romъnvl asſeл чiteще nvmeриle în tokmai dуne trcanta ші nreцvl лor. Баще чinева de scamъ kъ în лimва romъnъ ſie-kare trcantъ de цiſre snre stъnga în vn nvme al sъŭ ші nv se mai skimвъ, dуne kvm nv se skimвъ niчi nreцvl цiſrei: snre niлdъ vnimi, zĕчi, svte, mii... Kъnd Romъnvl чiteще 20, este ſoarte konsekvent kv sistema zeчimalъ ші ziче doъ-zeчi, adikъ kvm am ziче rre-

www.dacoromanica.ro

ченце δί'ο δέκα, сaŭ δεκάδες, în franţozeşte deu dix. în pre-me ce rrekъ, latinъ, italianъ, franţezъ шчл: чiteţe nъmъrъ strikat nrintr'o înboire rъŭ întrъdsъ ші leţiuitъ fъrъ a koresпuńde kъ filosofia sistemeı zeчimале. 3o, 4o... 85 se чitesk rъmъneţe treĭzeчĭ, natrъ-zeчi, ontzeчi ші чinчi; 100, 200, 374 se чitesk o sъtъ, doŭ sъte, treı sъte шanţe zeчĭ ші natrъ; 1000, 2000, 3496, se чitesk o mie, doъ miı, treı miı natrъ sъte noъ zeзĭ ші шase. Askъate чine ва ne franţez kъm чiteţe nъmъrъ aчesta din ъrmъ ші алтеле mъate: askъate ші ne rrek ші ne Italian шчл: franţezъ ziче treĭ miı, natrъ sъte natrъ-doı-zeчi, zeчe ші шase; italianъ чiteţe ka mi rrekъ dъne o înboire iar nъ dъne sistema ші filosofia nъmeraţieĭ. Atъчĭ ar simţi rrekъ nъmeraţia romъneaskъ, kъnd ar beдca kъ romъnъ чiteţe nъmъrъ de sъs: τρεῖς χιλιάδες, τέσσαρες ἑκατοντάδες, ἐννέα δεκάδες, καὶ ἕξ, ші franţezъ atъnчi s'ar beдca kъt e de înaпoiat întrъ înвъţъtъra aritmetiчeĭ ші алţebrїĭ (neпotrьbindъse aimва kъ deфiniţiile ce dъ) kъnd ar aфla kъ romъnъ чiteţe asemenea nъmere: trois mille, quatre-cents, neuf-dixs et six.

Pentru verbi.

Пentrъ лukrъріле ce neînчetaţ aŭ aвъt romъnii, пentrъ aчeлea aŭ пъstrat ші вerвii de oriţinъ latinъ; ar kъle лukrъrı însъ s'aŭ amestekat strъinii orĭ întrodъkъndъle saŭ infлъind kъ sъnerioritatea, akoло 'ші aŭ dat ei nъmiріle лor. Пiлdъ прoasпътъ авem de kъrînd пe rъші: kъţi вerвi nъ neaŭ лъsat în administraţie ші miлiţie; însъ kъatiвatorii aimвii вor алеţe ші пreferi пe чeĭ ce sъnt tot de ъi neam ші fьл kъ вerвii чeiлaлţĭ aĭ aimвiĭ,

www.dacoromanica.ro

OBSERVATII GENERALE

Neste 1300 de vorbe maĭ de rădăcinĭ, kare ar pŭtea slujĭ ka nișce tulpine la mai mŭlte ramurĕ de vorbe ce not sŭ înkiee familiĭ, s'aĭ adŭnat în vokabŭlarŭ ce 'l am înfățișat vititorilor.

Kă sŭ împŭlțim dintr'o vorbŭ saŭ tulpinŭ radikalŭ mai mŭlte ramurĕ, avem doŭ mijlloace: unŭl al derivației ši alŭt al kompunerii. Al derivațieĭ prekum dela bunu, bunĕtate, buneçe, bonaçâ, bunicâ šiŭl: ši al kompoziției, kŭnd din doŭ vorbe saŭ dintr'o vorbŭ ši prepoziții facem alte vorbe; prekum scriere, pre-scriere, pro-scriere, descriere, în-scriere, sub-scriere.

Prin aceste doŭ mijlloace în toate limbile se împlinesk vorbele, în kŭt în limba noastrŭ numai din vorbele arătate în vokabŭlarŭ acesta pŭtem face neste 17 mii vorbe de oriținŭ latinŭ, a kŭrora saŭ rădăcina se afle în limba romŭnească, saŭ maĭ mŭlte ramurĭ fĭrĕ rădăcinĭ kare, nefiind întrebuințate din prisina limbei ideilor, akum îši not ară lokul lor în diksionarŭ romŭnesk ši a se întrebuința în kărțile autorilor romŭnĭ.

Spre a fi mai bine înțeleș bom, adŭce aci kătева vorbe de rădăcinĭ din kare bom prodŭce toate vorbele ce se not face prin derivație ši kompunere. Kŭ acesta arătŭnd kum se împlinesk vorbele ši se avŭțe limba, într'acesaș breme bom arăta ši kinŭl derivației ši kompunerii vorbelor kă este mai tot acela la amŭndoŭ dialektele, kare dobedesk kă fak una ši acesaș limbă.

www.dacoromanica.ro

Aвънd o вorвъ de ръдъчinъ, ƒaчem dintr'ънsa dинtreвинцъ ші dинe natъ̈ra ideeї, o ƒamiлie de вorвe dинe кum se вa вedea; dar kaзъ înлesnim пe чetitor лa înцeлeзeя ƒieшї кънiia вorвe, addъчem desлъшїriле urmътoare:

Ka sъ ia o dee o deosibiтъ nинцъ saŭ o alтъ însъmnare relatiвъ kъ sine, ne întreвинцъm kъ niцe пъrtiчele ne kare, пe чnele ae пинem înaintea ръdъчineї ші alтele dинe ръdъчinъ. Пe чele d'ънtъiъ ae вom nумi пrепoziцiї în kompoziцie, ші пe чele d'adoiлea: dинepoziцiї, saŭ ƒinaлe, orї terminaцii.

Пrепoziцiї sunt чele urmътoare:

1° a, aв ші aвs, чe are aчeaшї пинere kъ ἀπὸ rreчesk: ші însemнeazъ un ƒeл traцere aƒarъ, un ƒeл de miшkare de akoлo în koaчi, ші adesea korъsпunde kъ (în). aв se вede întrer нумai kънd вine dинe dънsuл o вokaлъ, iar aa alte întъmпlъrї se skimвъ b în konsona чe urmeazъ: kum urire aburire, punere appunere, tragere attragere, abstracцie, nobilire, annobilire, (înnobilire).

2° ad, чe însemneazъ asemenea miшkare ші korъsпunde kъ (лa) ші πρὸς; kum unu, adunu, adikъ unesk la un aok, ducu adducu; apă, apare, adâpare, (duce ṣau da la apâ).

3° ante, чe însemneazъ nainte; kum: camerâ antecamerâ, cedere, (de unde пrued're) antecedere.

4° con, co, ші cu, (de o пinere kъ ξυν rreчesk *) чe însemneazъ înпreunъ; kum: tenire contenire, giurare, congiurare, prindere, coprindere ші cuprindere.

5° de, чe însemneazъ nentru saŭ miшkare de aчi nainte, ші kam koresпunde kъ rreчeskul περὶ; kum: prindere, deprindere, scriere descriere, ducere, deduчere.

* Prepoziцia ξυν, se scie que este κσυν, scoцîndu pe κ, remâne συν, scoцîndu pe σ, remâne κυν, de unde κύνεqος; κω pronunцatu latinesce, face cun, de unde cu românesou.

www.dacoromanica.ro

6° DES, DIS, ши DI че însemneazъ ainsa ideeĭ че врет съ art-tъm saŭ ун лъкрь înnrotivъ de ideea че врет съ спунем, кум: frêu, desfrêu (adikъ фъръ frеŭ); fiinçare desfiinçare: DI însemneazъ despърцire saŭ depъrtare ши korresпunde кь rrevesкъл διά: stare, stançâ, distança; ferire, ferinçâ, diferinça, pârţire despârţire *.

7° ES, saŭ S, че este de o пътere кь ἐκ, saŭ ἐξ rrevesk, ши însemneazъ afarъ, saŭ ainsъ dа чева, кум: ire eş-ire (a merge saŭ a фаче in afarъ **); punere, spunere (a пуне afarъ ideea saŭ кувîntъл); minte, mintitu, smintitu. (afarъ din minte).

8° IN, че însemneazъ în лъунтрь; кум bunêtâţire în-bunêtâţire, flare înflare (a въга вînt în лъунтрь).

9° OB, kare skimbъ пеb în konsona че urmeazъ dупе sine ши însemneazъ mai mult înnrotivъ, o mişkare saŭ înnoinţere dela noĭ înainte; (korresпунde кь κατά) кум morîre, ommorîre, cidere, occidere saŭ uccidere, punere oppunere (пунere departe de noi, înnrotivire, лъsare afarъ).

10° PRE, че însemneazъ къnd înainte пре кум sciinçâ, presciinça; къnd renetiţie saŭ înnoire кум facere prefacere; къnd asupra, împrekum dicatu predicatu, dicâ predica, (zicere кувînt asupra унei причини).

11° PRO, че însemneazъ înainte în врeme saŭ în локъ; кум vedere provedere, punere propunere.

---

* Ka съ пу amestekъm пере кь pi, кум se фаче de Italieni ши Молдавĭ, вом arъta kiar din firea лор, кум ши дупе însemnarea în лимва латinъ къ de, korresпунde кь περί; кум: descriere, περιγραφειν; iar di, кь διά; кум: distançâ, διάστημα.

** Ideea merţerii saŭ пъшirii mai la toţi oameni se esprimъ кь strigarea iii! de unde ἴημι rrevesk, ire urmъnesk, de unde ши modul порунчitor: ii, adikъ merţi.

www.dacoromanica.ro

12° RE, че însemnează r netiințe, saŭ întoarce kum: sârire resârire, mânere r·maneare; saŭ înapoi: ducere reducere.

13° RES, че însemnează negație, ori ші înapoi; kum: simțire rêsimțire, bunare resbu ere, platâ resplata; ші алте orĭ kobîrșire; kum batere rêsbatere.

14° STRA че are mai aчесаші нутere kuRES: batere resbetere strâbare, ші însemnează kobîrșire saŭ de коло пънъ dinkоло.

15° SUB, че însemnează dedesuBT, ші skimbъ пе b în konsoana urmътoare: kum punere suppunere, ferire suffrire, alternu subalternu.

16° TRA ші TRI че este mai de o нутere kuSTRA, însemnând кът̂е o datъ ші пreфaчere kum: ducere trâducere, dare, trâdare; mitere, trimitere.

17° INTRE saŭ INTER, a kъrsia гъsuire numaĭ în aratъ ші însemnarea: vorbire întrevorbire, prindere intreprindere.

Iar Dупепoziцiiле saŭ terminaцiile sunt челе urmътoare:

1° ORU, че aratъ o nersoanъ kare фaче orĭ aukreazъ чева; kum scriere, scriitoru, (че scrie).

2° ORIU, че aratъ un лokŭ unde se фaче saŭ se aukreazъ чева: sriere scriitoriu, laborare laboratoriu, dormire dormitoriu.

3° Челе în ORU, skimbъndose în URA, aratъ ideca saŭ însemnarea verbului nersonifikatъ, ka sъ zik asфeл, kare nersonifikaцie saŭ este aktivъ nrekum dela nascere, nascâtoru, nrin nreskurtare natoru, naturâ, saŭ este nasivъ, kum facere fâcetoru, faptoru, fapturâ.

4° MÎNTU, ші MENTU are mai aчca însemnare kuURA; kum coborâmîntu coborâtura, înjurâmîntu înjuraturâ; kuR toate kъ челе în URA scamъnъ чева mai nasive. Aлeцerea din aceste doъ terminaцii stъ la urekea ші rustuл skriitorului

www.dacoromanica.ro

ши ла înцъmnинцъ konsoanelor че se aфлъ în вorna de гъ-dъчinъ.

5° atu, itu, su, ши utu че, însemneazъ natimъ ши вreme trekvtъ, kvm: mîncare mancatu, auḑire auḑitu, înţelegere înţelesu, vedere vêḑutu.

6°. Dela aveste natrvt rminaţiї ши алteле, de вom skoate ne u, ши вom adъoga ne ъ. se фak алte вorвe, nrin kare, ideea ia o фiinţъ metafizikъ saŭ moралъ, nrekvm: declamatu declamatie, misu trimisu commisu commisie, pro-ductu producţie. Aveste terminaţiї în латineţe svnt în io, ши dvne idioma de овще a лimвii romънeşti, фъkъnd nvminativъ ka în авлatiв, ar trebvi sъ se фakъ ione saŭ iune: educatio, educaţione, educâţiune, educâciune; însъ în aveste ka ши în алteле 'ши a nъstrat лimва rvmънeaskъ maї mvлt de kът чele лalte лimвi, însvшirі але лimвii че se skria o datъ în Roma.

7° osu, че înseminеazъ o авere în sine a ideei ши kare se аналiseazъ kv: nлin de, saŭ kv nrenoziţie kъ; kvm: luminâ, luminosu (че are лvminъ, nлin de лvminъ saŭ kv лvminъ); noru, norcsu (kv norі saŭ nлim de norі).

8° alu ши ilu, че însemneazъ o nosesie ши kare se аналiseazъ маї adesea în kazъл ţenetiв; kvm locu, localu (ал ac-kvлvї); grâmaticâ, gramaţicalu (de гъmatikъ); facere, facilu (de фъkvt, adikъ лesne).

9° ivu че este маі de o nvtere kv alu ши ilu, kv deosebire kъ маї adesea alu se аналiseazъ în ţenetivл kv artikoл ши ivu, фъrъ artikoл; kvm: guvernu localu (гvвernъ ал лokvлvї) caḑu numinativ (kazu de numire).

10° bilu, че însemneazъ kanaчitate ши se аналiseazъ kv nvtinчios, bvn, nrііmitor de...; kvm: simţire, simtibilu, mutare mutabilu (nrііmitor, nvtinчios de a se muta).

11° tate, kare nersonifikъ kvлitatea aḑektivлor nozi-tive; kvm: bunu bunêtate; kvm ши kvлitъţile arътate

www.dacoromanica.ro

prin adjektîveле terminate în osu, alu, ilu, bilu; generosu generositate, moralu moralitate, facilu, facilitate, simţibilu simţibilitate...

12° icu, че арать о посезисе ка ші чеде în alu ші ivu, ші se analizează iar în цепетів; kум poetu, poeticu (de поецї) musâ musicu. Ачеастъ terminaţie este гречеаскъ.

13° escu, че арать іар о посезіе; kум: cavaleru cavalerescu, pittoru (zugrav) pittorescu.

14° ime, че însem сазъ о adунатъ ла ун лок d' маї мулцї oameni saŭ кулітъцї; kум: boieru boierime, june junime, negu[ţâtoru negu[ţâ[torime.

15° etu че însemnează о adунатъ de помї, kум: frasinu frasinetu, pomu pometu.... Ачесте доъ terminaţii în ime ші etu se унmesk колдектіве.

16° inţa ші anţa, каре перsoniфікъ ideea saŭ infinitiвла унї верв; kум credere credinţâ, aliare alianţâ, provedere provedinţâ, constare constanţa. tate перsoniфікъ ajektiвї, ші ça вервїї.

17° aru, че însemnează маї мулт meserie; kум: pescе p scaru, lemnu lemnaru.

18° aciu, че аре маї ачесаші însemnare ка oru, kум: râpire râpitoru râpaciu, fu[ire fugâ[toru fugaciu.

19° Ире лъпгъ ачестеа se маї adaogъ ші terminaţiiле каре мъresk saŭ mikшорează; kум: omu, omoiu omule[u kум ші чеде феmeeцї каре sунt мулте în лimва noastrъ ка ші în italieneце.

Sokotind о ръдъчінъ каре поате съ фie de патръ а priimi тоате prenoziţiiле, авем din trъnsa 17 вorве din каре путем dedуче din фie каре пънъ ла 19 алте вorве skimbънd terminaţia. Аша s'ar фаче ла trebуінцъ din tr'o ръdъчінъ о фамиліе пънъ ла 327 вorве, тоате пе înţelesуl Romънулуї, de ва въга de seamъ ла însemnarea фie-кърія prenoziţii ші фie-кърія dупепозиţіі.

www.dacoromanica.ro

Batere	Battere
bât'ſt ru	battatore
bâtutu	battuto
bâtuta	battuta
bâtêmîntu	batimento
bâtêturâ	battitura
bâtâlie, bâtaie	battaglia
batalionu	bottaglione
bâtâiorâ	battaglióla
bâtâiare	battagliare
bâtaiaşu	battagliatore
bâtâiatâ (amestecu)	battagliata
bâtâlierescu	battaglieresco
bâtâiosu	battaglieroso
bâtaiesce	battaglievolmente
batelatâ	battellata
bateletu	battelleto
batelu	battello
batelanţi	battellanti
bâtaiu	battaglio
baterie	batteria
bate-lânâ (batilanu	battilano
batauru	battiloro
batâie, baticoru	battito, battitore
abbatere...	abbattere...
desbatere...	disbattere...
combatere...	combattere...
rebatere...	ribattere...
strâbâtere...	strabattere...
resbatere	—

Binare	Binare
binare (î-)	combinare
combinatoru	combinatore
combinatu	combinato.
combinaţie	combinazione
desbinare (1)	scombinare

Bunu	Buono
bunêtate	bontade, bonitade, bonità
buneţe	bonizia
bunicâ	nonna
bunaça	bonaccia
bunâçare	bonacciare
bunâçiosu	bonaccioso
bunariu	bonario
bunârietate	bonarietade
înbunare...	inbonire...
resbunare...	vendicare...
înbunâtâţire...	bonificare...
nebunu	pazzo
nebunie	pazzia
nebunaticu	scherzevole
nebunesce	pazzamente
strâbunu	bisavolo
bine	bene
binecuvîntare	benedire
beneficiu...	beneficio...
binevoinça...	benevolença
binevolu	benevole

(1) Desghinare, nu e îndoialâ que este desbinare facendu pe b, ğ ca la bine ghine.

www.dacoromanica.ro

Cadere	Cadere
caḍu	caso
câḍâtoru	—
caḍutu	caduto
caḍâturâ	cadimento, caduta
cadaveru	cadavero
cadavericu	cadaverico
cadaverosu	cadaveroso
cadinçâ	cadenza
cadetu	cadetto
scâdere...	scadere...
decâdinçâ	decadenza
precâdere	—
încâdere	incadere

Capere	Capere
capabilu	capace
capacitate	capacità
încâpere	cap re
începere	principiare
pricepere	percipere
concepere	concepere
principiu	principio
scâpare	scapare

Cernere	Cernere
cernitoru	cernitore
cernutu	cernuto
concernere	concernere
concerninçâ	concernenza
concernentu	concernente
descernere	discernere (scern:)
descernêtoru	discernitore
descernêment	discernimento
descerninçâ	discernenza

Certare	Certare
ceartâ	certame
concertare	concertare
concertatu	concertato
concertu	concerto
descertare	discerre (scerre)

Chiaru	Chiaro
Clarus	
chiarare	chiarare
chiareçe	chiarezza
chiarificare	chiarificare
chiarificaţie	chairificazione
chiaritate	chiarità
chiarinâ (haut-bois)	chiarina
chiarurâ	chairore
chiaroscurare	chiaroscurare
chiaroscuru	chiaroscuro
dechiarare	dechiarare (d', dis, s)
dechiarire	dichiarire
declaratoriu	diclaratorio
dechiaramîntu (s)	dichiaramento (s)
dechiaraţivu	dichiarativo
dechiaraţie	dichiarazione
schiaratoru	schiaratore
schiarea (o earbâ)	schiarea
preclaru	pr claro

www.dacoromanica.ro

Chiemare	Chiamare
Clamare	
chiemât ru	chiamatore
chiematâ	chiamata
chiemâmîntu	chiamame to
declamare	declamare
declamatoru	declamatore
declamatoriu	declamatorio
declamaţie	declamazione
esclamare	esclamare
esclamatoru	esclamatore
esclamativu	esclamativo
esclamaţie	esclamazione
proclamare	proclamare
prochiemare	
proclamaţie	proclama
proclamatoru	proclamatore

Chidere	Chiudere
Cludere	
închidere	inchiudere (clu)
închisu	inchiuso
închisâ	inclusa.
deschidere	dischiudere
conchidere	conchiudere (cln)
conclusie	conchiusione (clu)
concludentu	concludente
conclusivu	conclusivo
înclusivu	inclusivo
conclusu	concluso

Chinare	Chinare
Clinare	
clinâ	china
chinâmîntu	chinamento
clinâturâ	chinatura
clinatâ	chinata
acclinare	acchinare
declinare	declinare (chi)
	diclinare
declinaţie	declinazione
declinabilu	declinabile
declivâ	declive
declivitate	declività
închinare	inchinare
închinaţie	inchinazione
înclinare	inclinare
înclinabilu	inclinabile
înclinatu	inclinato
înclinaţie	inclinazione
schinierâ	schiniera
armâ spre apararea pulpeloru	

Dare	Dare
Donare	
datâ	data
daterie	dateria
datariu	datario
dâtâtoru	dat re
dativu	dativo
datu	dato
daru	grazia
darnicu	generoso, liberale
datoru	debitore
datorie	debito
donaţie	donazione
danie	
donatoru	donatore
dânuitoru	

www.dacoromanica.ro

donatoriu	donatorio
donativu	donativo
donaturâ	donatura
addaosu	aggiunta
condonare (iertare)	condonare
condonatoru	condonatore
condonabilu	condonabile
condonaţie	condonazione
desdare (coborîre)	disdare
predare	predare
prêdâ	preda
prêdaciu	predace
prêdâmîntu	predamento
prêdâtoru	predatore
dedare	addarsi
sdatu	sdato
editoru	editore
ediţie	edizione
stradâ	srada
strâdare	stradare
strâdanie . .	diligenza
trâdare	tradire

Dormire	Dormire
dormitoru	dormitore
dormitoriu	domitorio
dormiturâ	domitura
dormiţie	dormitione
dormitare	dormigliare
dormaciu	dormalfuoco
addormire	— addormentare (in)
addormitare ...	addormentare ...
addormitu	indormito
condormire	condormire (lat.

redormire	raddormentare
întredormire	sonnecchiare sonneforare

Ducere	Ducere
ducâ	duca
ducesâ	duchessa
ducatu	ducato
ducâtoru	duttore
ducêturâ	—
ducie	ducea
ducalu	ducale
adducere-oru	— adducitore
conducere	conducere
conducêtoru	conducitore conduttore
condutâ	condotto
conducevolu	conducevole
conducibilu	conducibile
conducêmîntu	conducimento
deducere (se)	dedurre (si)
dedusu	dedotto
deducţie	deduzione
întroducere (în)	introducere
întroducibilu	introducibile
întroducêmîntu	introducamento
întroducêtoru	introducitore
întroducţie	introduzione
producere	producere
productu	produtto
productivu	produttivo
producentu	producente
producetoru (autoru)	producitore
productie	produzione

www.dacoromanica.ro

reducere	reducere (ri)
reducêmîntu	reducimento
reductivu	reduttivo
reductibilu	reduttibile
reducţie	reduzione
traducere	tradurre
traducêtoru	traducitore
	traduttore
traducţie	traduzione
educare	educare
educâtoru	educatore
educaţie	educazione

FACERE FARE
(facere, lat.)

facilu (de fâcutu)	facile
facilitate	facilità
facilitare	facilitare
difficilu	difficile
face-reu	facinale
fâcêmîntu	facimento
facinorosu (probletu)	facinoroso
fâcêtoru	facitore
facultate	facultà
facultosu	facultoso
facultativu	facaltativo
facendieru	faccendiere
façâ	faccia, facie
fâçatâ	facciata
fachinu (hamalu)	facchino
fachinerie	facchineria
faceţie	facezia
facibilu	facitojo
affacere	affare

confacere (se)	confarsi
confâcinçâ	confacenza
confacibilu	confacevole
desfacere	disfare
desfatâ	disfata
desfâcêtoru	disfacitore
prefacere	riparare
prefaçâ	prefazio
prefatu	prefato
refacere	rifare
refâcêtoru	rifacitore
refâcêturâ	rifacimento
strâfacere	strafare

şi tôte quele cu ficare, cum clarificare..., calcificare..., verificare..., etc.

FERIRE FERIRE
(subt alta însemnare)

conferire	conferire
conferînçâ	conferenza
conferentu	conferente
deferire	deferire
deferinçâ	deferenza
deferentu	deferente
differire	differire
differêmîntu	differimento
differentu	differente
differinçâ	differenza
differençialu	differenziale
differençiare	differenziare
înferire...	inferire...
preferire	preferire
preferinçâ	preferenza
preferibilu	preferibile

www.dacoromanica.ro

preferêmîntu	preferimento
proferire	proferire
referire	referire
referendaru	referendario
referêmîntu	referimento
sufferire	sofferire
sufferitoru	sofferitore
sufferinçâ	sofferenza
sufferibilu	sofferevole
sufferêmîntu	sofferimento
strâferire	traferire

Flare

flatâ	flato
flatuosu	flatuoso
flatuositate	flatuosità
flautu....	flauto....
afflare	trovare
afflâtoru	trovatore
conflare	conflare (lat.)
gònfare	gonfiare
conflatu	conflato
conflâturâ	—
conflatoru	conflator (lat.)
conflâtoriu	conflatorium (lat.
înflare	gonfiare
înflâturâ	inflazione
înflatu	infiato
proflare	proflare (lat.)
sufflare	soffiare
sufflâtoru	soffiatore
sufflaturâ	soffiatura
sufflâtoriu	—
sufletu	anima > ἄνεμος

resufflare	respirare
resuffletu	soffiamento
resufflâturâ	respirazione
resufflativu	respirativo
desînflare	sgonfiare

Frêu — Freno

frênare	frenare
frênaru	frenajo
frênâtoru	frenatore
frènelâ	frenella
frênelu (aça de-subt limbâ)	frenelo
affrênare (apune frêul,)	affrenare
înfrênare (aţine înfrêu)	infrenare
înfrênâturâ	infrenamento
desfrêu	sfrenamento
desfrênare	disfrênare
renfrênare	raffrenare

Legare (legare, şi ligare lat:) — Legare

legâ	lega
legatoru	legatore
lagataru	legatario
legatu	legato
legâturâ	legatura
legâturiçâ	legatuzzo
legaţie	legazione
legançâ	leganza
legâmîntu	legamento

www.dacoromanica.ro

lege	legge
legalu	legale
legalitate	legalità
legalizare	legalizzare
legalizaţie	legalizzazione
legislaţie	legislazione
legislatoru	legislatore
legislativu	legislativo
legislaturâ	legislatura
legistu	legista
legitimu	legittimo
legitimâ	legittima
legitimitate	legittimità
legitimare	legittimare
legitimamente	legittimamente
legitimaţie	legittimazione
lealu	leale
lealtate	lealtà
allegare	allegare
allegatoru	allegatore
allegâţie	allegazione
allegamîntu	allegamento
collegare	collegare
collegâ	collega
collegançâ	coleganza
collegâmîntu	collegamento
collegatu	collegato
collegaţie	colegazione
collegiu	collegio
collegiare	collegiare
collegialu	—
collegiata	collegiata
delegare	delegare
delegatu	delegato
delegaţie	delegazione
deslegare	dislegare (di)
deslegalu	dislegnale
desleançâ	disleanza
elegantu	elegante
deslegatu, desnodat, uşoru	
elegançâ	eleganca
prelegare	prelegare (lat.)
prelegatu	—
relegare	relegare
religie	religione
religionaru	religionario
religiosu	religioso
religiositate	religiosità
nèreligie....	irreligione
nelegiuire	delitto
nelegiuitu	exlex (lat.)

şi tôte quâte se terminâ în legiu; cum: privilegiu, sacrilegiu etc.

Legere (λέγειν)	Legere
lecţie	lezione
legenda	leggenda
legendariu	leggendario
legiu	leggio
legie, legionu	legione
legionaru	legionario
allegere (διαλέγειν) *	eleggere
allegê oru	elettore
allegibilu	eleggibile
allegibilitate	eleggibilità
allectivu	elettivo
allesu	eletto

* ἀπολέγειν.

www.dacoromanica.ro

allectoralu	elettorale
culegere (*συλλέγειν*) — colleggere (lat.)	
collectâ	colletta
collectivu	colletivo
collectoru	collettore
collectorie	collettoria
collecţie	collezione
collibetu	collibeto
prelegere	prelegere (lat.)
prelector	—
prelectu	—
relegere	rileggere
logica	logica
logicalu	logicale
logicu	logico
syllogismu	sillogismo (1)
prologu	prologo
prologare	prologare
prologistu	prologista
apologu	apologo
apologie	apologie
etc.	

şi tôte quele compuse din *λόγος*, que vine dela *λέγω*, *λέγειν*, *λέγε-ν* doric: lege-re.

Locu	Loco
locare	locare
lòcuire....	habitare....
locatoru	locatore
localu	locale
localitate	località
locandâ	locanda
locandieru	locandiere
locaţie	locazione
locutu	luoghicciuolo
locuţie	locuzione
locotenentu	locotenente
locoteuinçâ	locotenenza
lòcustâ	locusta
allocare	alloccare
allocuţie	allocuzione
conlocare	collocare
conlocaţie	collocazione
conlocuţie	collocuzione
conlocâmînt	collocamento
elocuţie	elocuzione
deslocare	dislocare
deslocaţie	dislocazione dislogamento
relocare	rilogare
oblocu	—
oblocare	—
oblocuţie	—
oblocutoru	—
prelocare	—
prelocuţie	—
prelecţie	— (lat.)

Mitere	Mittere (lat.)
trimitere	inviare
trimisu	inviato
misie	missione
misionaru	misionario
amitere	amittere (lat.)

(1) *συν* = cun = de unde syllogismu = cullegismu.

www.dacoromanica.ro

amisie	amissio (lat.)
admitere	ammettere
commitere	comittere (lat.)
commisu	commiso
commisie	commissione
commisionaru	comissionario
commisariu	comissario
commisurâ	cimmissura (lat.
demitere	demittere
demisu	dimesso
demisie	demissione
emitere	emittere (lat.)
emisie	emissione
emisariu	emissario
ommitere	ommettere
omisie	omissione
premitere	praemittere (lat.
premisu	praemissus —
promitere	promettere
promisie	promissione
compromitere	compromettere
compromisu	compromesso
remitere	remitterere (lat.
remisie	remissione
remisibilu	remissibile
transmitere	transmettere
transmisie	transmissione
transmisibilu	transmissibile

Murire	Morire
muritoru	—
moribondu	miribondo
mortu	morto
môrte	morte
mortalu	mortale

mortalitate	mortatità
mortesce	mortamente
mortêciune	morticino
mortiferu	mortifero
mortificu	mortifico
mortificare	mortificare
mortificaţie	mortificazione
mortoriu	mortorio
mortaru	mortajo
mortaliĭ (vesmintete de môrte)	mortalia (lat.)
mortuosu	mortuosus (lat.)
ammortare	ammortare
ammortamentu	ammortamento
ammorţire	ammortire
ammortizaţie	ammortizzazione
commurire	commorior (lat.)
desmorţire	—
smurire	smorire
smorţire (smolire)	smortire
smortu (smolitu)	smorto
smorturâ	smortore
ommorire	uccidere
ommoru	assassinio
premurire	premorire
premortu	premorto
remurire	—
remortu	rimorto
strâmorţire (leşinare)	stramortire
întremurire	tramortire

Mutare	Mutare
mutaţie	mutazione
mutâtoru	mutatore

www.dacoromanica.ro

mutâturâ	mutamento
mutabilu	mutabile
mutabilitate	mutabilità
mutâtoriu	mutatorium (lat.)
commutare	commutare
commutaţie	commutazione
commutabilu	commutabile
demutare	dèmutare (lat.)
demutaţie	demutatio —
promutare	promutare —
promut (prumut	promutum —
promutaţie	promutazione
remutare	rimutare
remutaţie	rimutazione
remutabilu	rimutevole
strâmutare	tramutare
stâmutaţie	tramutazione
strâmutabilu	

Nascere	Nascere
nâscâtoru	genitore
nascinçâ	nascenza
nâscêmîntu	nascimento
nascibilu	nascibilis (lat.)
nâscutu natu *	nato, natus (lat.)
natura	natura
naturalu	nanturale
naturare	naturare
naturalizare	naturalizzare
naturalizatu	naturalizzato
naturalitate	naturalità
naturaliu-ĭ	naturalia (lat.)

natalu	natale
nataliţiĭ	natalitia (lat.)
nativu	nativo
nativitate	nativitâ
naturalificare	naturalificare (lat.)
naţie	nazione
naţionalu	nazionale
naţionalitate	nazionalità
adnatu (nâscutu dupò testamentul' pârinţiloru)	adnatus (lat.)
cumnatu	cognato
cumnâţie	cognatione
connascere	connascere
connâscutu	connatus (lat.)
connaturalu	connaturale
connaturare	connaturare
connaţionalu	conationale
desnaturare	disnaturare
desnaturatu	disnaturato
desnaturalizatu	disnaturalizzato
înnascere	innascor (lat.)
înnâscutu	innato
obnatu	obnatus (lat.)
pronâscutu	pronatus (lat.)
renascere...	renascere...

Nôscere	Noscere
notu	notus (lat.)
notâ	nota
notabilu	notabile
notabilitate	notabilità
notaru	notaro

* Natu, plr: naţi + Romae = Romanaţi = nâscuţi la Roma.

www.dacoromanica.ro

notare	notare
notârie	notarea, noteria
notariatu	notariato
notevolu	notevole
notificare	notificare
notificaţie	notificazione
notiţie	notizia
noţie	nozione
nobilu	nobile
nobilitate	nomilità
nobilime	— (nobilitame
nobilire	annobilire
nobilitare	nobilitare
nobilismu (1)	—
nunţie	nunzia
nunţiu	nunzio
nunţiare	nunziare
nuntiatu	nunziato
nunţiaturâ	nunziatura
internunţiu	internunzio
nuntâ...	noce...
annotare	annotare
annotaţie	annotazione
annunţiare	annunziare
annunţiatoru	annunziatore
annunţiaturâ	annunziatura
annunţie	annunzio
cunôscere	conoscere
cunoscincâ	connoscenza
cunoscibilu	conoscibile
cunoscetoru	conoscitore
cunoscêturâ	conoscitura
connubiu	connubio

(1) Nobilismul' este un barbarismu în limba latinâ.

connubialu	connubiale
connubilu	connubile
denotare	denotare
denotaţie	denotatione
denunţiare	denunziane
denunţie	denunzia
desnobilire	snobilire
desnobilitare	snobilitare
ignorare	ignorare
ignorantu	ignorante
ignorançâ	ignoranza
incognitu	incognito
prenotare	prenotare
prenoţie	prenozione
obnunţiare	obnuntiare (lat.
obnunţiaţie	obnuntiatio (lat.
prenunţiare	prenunziare
prenôscere	praenoscere (lat.
prenotatu	praenotatus (lat.
prenoţie	praenotio —
pronôscere	—
pronosticu	pronostico
pronosticare	pronosticare
pronosticatoru	ponosticatore
ponoscinçâ	pronostieanza
pronubu	pronubo
pronunţiare	pronunziare
pronunţie	pronunzia
pronunţiatoru	pronunziatore
renunţiare	renunziare
renunţie	renunzia
renunţiu	renuntius (lat.)
renobilire	rannobilire.
necunoscutu	ignoto, ignorato
necunoscinçâ	(inconisciuto)

www.dacoromanica.ro

PARARE	PARARE
apparare	apparare (cu alta însemnare).
comparare	comparare
comparativu	comparativo
comparabilu	comparabile
comparaţie	comparazione
preparare	preparare
preparaţie	preparazione
preparativu	preparativo
preparatoriu	preparatorio
reparare	reparare
reparaţie	reparazione
reparatoru	reparatore
reparabilu	reparabile
suppârare	supparare (lat. (cu alta însemnare)

PARERE	PARERE
apparere	apparire
apparentu	apparente
apparinçâ	apparenza
apparimentu	apparimento
appariţie	apparizione
compârere	comparire
comparinçâ	comparita
comparutu	comparso
despârere	disparire
desparinçâ	disparenza
desparebilu	disparevole
transparentu	transparente
transparinçâ	transparenza

PARTE	PARTE
parţialu	parziale
parţialitate	parzialità
pârtenire	parzialeggiare
pâticeale	particella
particulâ	particola
particularu	particolare
particularitate	particolarità
particularizare	particolarizzare
paticularizaţie	particolarizzazione
partisanu	partigiano
partiţie	patizione
pârţire	partire
pârţitoru	partitore
pârtâşire	parteggiare
participare	participare
participiu	participio
participançâ	paticipanza
partor	partor (lat.
pantibilu	partibilis —
appartenere	appartenire
apparteninçâ	appartenenza
appartamentu	appartamento
compârţire (se)	compartire (si)
compârtêşire	compartecipare
compartimentu	compartimento
compârţitoru	compartitore
depârtare (se)	departirsi
departamentu	dipartimento
depârtanca	dipartenza
departâ	dipartita
departe	indisparte
despârţire	dispartire

www.dacoromanica.ro

despârţire (se)	dispartirsi
desparţitoru	dispatitore
împârţire....	partire....
repartire	ripartire
repartiţie	ripartigione
neînpârţibilu	imparlibile
nepârtenire	imparzialità
nepârtenitoru	imparziale

Pasu	Passo
pasare	passare
pasatâ	passata
pasere	passera
pasabilu	passabile
pasagiu	passagio
pasegiu	passegio
pasegiare	passegiare
pasegieru	passegiero
pâşire	marciare
pasaportu	passaporto
pasatempu	passatempo
appâsare	appressare
appasire	appassire
compasu	compasso
compasare	compassare
depasare	oltrapassare
propasu	propassus (lat.
propâşire	—
repasare	ripassare
spasu	spasso
spasare	spassare
strâpasare	trapassare
strâpasu	trapassamento (trepas)
strâpasabilu	trapassabile

Pes, Pede (lat.)	Piede
pedestru	pedester (lat
pedestrime	infanteria
pedicâ	pedica (lat.
împedicare	
pedâ (urma)	peda (lat.
pedalu (d'un picioru)	pedalis —
pedaneu	pedaneus —
pedariu (cavaleru)	pedarius —
pedâturâ (mêsura)	pedatura —
pedeplana	pedeplana —
pedulu	pedulis —
pedulâ (calçâminte)	pedulla —
pedestalu	piedestale

Perire	Perire
pericolu	pericolo
pericolosu	pericoloso
pericolare	pericolare
perisabilu	perissable (fr.
coperire	coprire
coperiturâ	copritura
coperemîntu	coprimento
copertâ	coperta
coperchiu	copérichio
coperchielâ	coperchiella
coportinâ	copertina
descoperire	discoprire

Rugare ∽ Rogare	
rugaciune	rogâtio (lat.
rugâtoru	rogator —
rugâtoriu	rogatorium —

www.dacoromanica.ro

arrogare	arrogare
arrogantu	arrogante
arrogançâ	arrogánza
derogare	derogare
derogatoriu	derogatorio
derogabilu	derogabile
derogaţie	derogazione
prerogare	praerogare (lat.
prerogaţie	prerogazione
prerogativâ	prerogativa
prorogare	prorogare
prorogaţie	prorogazione
prorogativâ	prorogativa
interrogare	interrogare

Rîdere	Ridere
rîsu	riso
risibilu	risibile
risibilitate	risibilità
ridiculu	ridicolo
didiculosu	ridicoloso
derîdere	deridere
derisie	derisione
derîzêtoru	deridit re
derisibilu	derisibile

Plere	Plere (lat.
plinu	pieno
plinêtate	pienitadine
plineçâ	pienezza
pleniluniu	plenilunio
plenipotentu	plenipotenziare
pleni, otinçâ	plenipotenza

plenariu	plenario
plinire	
complinire	compiere
complinêturâ	compimento
complimentu	complimento
complimentare	compl'm ntare
complimentosu	complimentoso
deplinire	
înplinire	
îndeplinire	remplir (fr.)
replinire	
înplere (dmplere)	impiere

Portu	Porto
purtare	portare
purtâtoru	portatore
putâturâ	portatura
purtabilu	portabile
pôrtâ	porta
portiçâ	portella
portafoliu	portafogli
portatinâ	portatina
portatâ	portata,
purtatilu	portatile
appurtare...	apportare...
comportu	comporto
compurtare (se)	comportaresi
compurtabilu	comportabile
deportaţie	deportazione
espurtare	esportare
esportaţie	esportazione
espurtabilu	esportabile
împurtare	importare
împortaţie	importazione

www.dacoromanica.ro

împortantu	importante
împortanţâ	importanza
importunare	importunare
importunu	importuno
importunitate	importunità
rapportu	rapportamento
rappurtare	rapportare
rappurtâtoru	rapportatore
rapportaţie	rapportazione
repurtare	riportare
transportu	transporto
transpurtare	transportare

Prindere	Prendere
prinţêntoru	prenditore
apprindere	apprendere
coprindere	comprendere (lat.
deprindere	avvezzere
desprindere	—
reprindere	riprendere
surprindere	sorprendere
întreprindere	intraprendere

Pumnu	Pugno
puminâ	pugna
pumnare	pugnare
pumnâtoră	pugnatore
pumnaciu	pugnace
punatoriu	pugnatorius (lat.
împunare	impugnare
împumnâturâ	impugnatura
împumnaţie	impugnazione
împumnabilu	impugnabile
propumnare	propugnare
propumnaţie	propugnazione
repumnare	repugnare (ri)
repumnanţâ	repugnanza
repumnaţie	repugnazione

Punere	Ponere
punêtoru	ponitore
punêturâ	ponimento
pusu	posto
appusu	ponente
appuselu	ponentello
poziţie	posizione
positivu	positivo
positurâ	positurâ
postâ	posta
postilionu	postiglionene
appunere	tramontare
compunere	componere
compunêtoru	componitore
compunechiare	componicchiare
compunêmîntu	componimento
compositu	composito
compoziţie	composizione
compositoru	compositore
compostâ	composta
depunere	deporre
depunentu	deponento
depunêmîntu	deponimento
depositu	deposito
depositare	depositare
depositariu	depositario
depositerie	depositeria

www.dacoromanica.ro

espunere	esporre
espositoru	epositore
espusu	esposto
espositie	esposizione
spunere	sporre
spunetoru	sponitore
dispunere	disporre
dispositie	disposizione
împunere	imporre
împonentu	imponente
împunêtoru	imponitore
împunêmentu	imponimento
împositie	imposizione
oppunere	opporre
oppositoru	oppositore
oppositu	opposito
oppositie	opposizione
prepunere	preporre
prepusu	preposto
(cu altâ însemnare).	
prepositie	preposizione
propunere	proponere
propunêmîntu	proponimento
propositu	proposito
propositie	proposizione
propositura	propositura
repunere	riporre
(cu alta însemnare)	
repusu	riposto
reposare	riposare
repusatu	riposato
repositoriu	ripositorio
repausu	riposo
repostâ	riposta
suppunere	supporre
suppusu	supposto
suppositie	supposizione
supponibilu	supponibile
suppositivu	suppositivo
transpunere	transporre
transpositie	transposizione

Semnu	Segno
semnuţu	segnuzzo
semnare	segnare
semnâtoru	segnatore
semnâturâ	segnatura
semnariu	signarius (lat.
semnaţie	signatio —
semnâtoriu	signatorius —
semnalu	segnale
semnâlare	segnalare
semniferu (stegaru)	signifero
semnificare	significare
semnificanţâ	significanza
semnificaţie	significazione
semnificativu	significativo
assemnare	assegnare
assemnaţie	assegnazione
assemnabilu	assegnabile
assemnâturâ	assegnamento
consemnâ	consegna
consemnare	consegnare (si)
consemnatoriu	consegnatorio
consemnaţie	consegnazione
desemnu	disegno
desemnare	disegnare
desemnâtoru	disegnatore

www.dacoromanica.ro

desemnâturâ	disegnatura
desemnetu	disegnetto
însemnâ	insegna
resignare	risegnare
resignaţie	risegnazione

Simtire	Sentire
simţu	senso
simţitate	sensatezza
simtiment	sentimento
simtimentalu	sentimentale
simtimentalismu	—
simţiciune	sensazione
simţibilu	sensibile
simţibilitate	sensibilità
simţitivu	sensitivo
simţualu	sensuale
simţualitate	sensualità
simţitoru	sentitore
simţitoriu	sensorium
simţită	sentita
sentinçâ	sentenza
sentenţiare	sentenziare
sentenţiosu	sentenzioso
sentinu	sentinus (lat.
simţiferu	sensifer —
simţificare	sentificare —
consimţire	consentire
consimtimentu	consentimento
consentaneu	consentaneo
presimţire	presentire
presimtimentu	presentimento
resimţire	risentire
rêssimţire	—
rêssimtimenta	rissentimento
strâsimţire	trasentire

Scriere	Scrivere
scriitoru	scrittore
sciitoriu	scritojo
scripturâ	scrittura
scripturalu	scritturale
scribu	scribe
conscriere	conscrivere
conscrisu	conscritto
descriere	descrivere
descriptivu	descrittivo
descripţie	descrizione
descriptibilu	descrivibile
înscriere	inscrivere
înscripţie	inscrizione
prescriere	prescivere
prescriptu	prescritto
prescripţie	prescrizione
proscriere	proscrivere
proscrisu	proscritto
proscripţie	proscrizione
rescriere	riscrivere
rescriptu	riscritto
rescripţie	riscrizione

Stare	Stare
stançâ	stanza
stantu	stante
stabilu	stabile
stabilire	stabilire
stabilimentu	stabilimento

www.dacoromanica.ro

stabilitate	stabilità
staulu	stallo
staulonu	stallone
staliu	stallio
stâruire	persistare
statornicu	constante
statornicie	costanza
statu	stato
staţie	stazione
staticâ	statica
staticu	statico
statistu	statista
statisticu	statistico
statisticâ	statistica
statuâ	statua
statuaru	statuario
statuarie	statuaria
statuire	statuire
staturâ	statura
statutu	statuto
constare (cu)	constare
constanţâ	constanza
constituire	costituire
constituţie	constituzione
constitutivu	constitutivo
constituentu	constituente
costare	costare
distare	distare
distanţâ	distanza
înstare	instare
înstanţâ	instanza
înstantu	instante
restare	restare (ri)
restaurare	ristorare
restauratoru	ristoratore

Templu	Templo
templum (lat.)	
t^mplaru	tempiario
templieru	tempiere
têmple	tempia
contêmplare	contemplare
contêmplâtor	contemplatore
contêmplâturâ	contemplamento
contêmplatu	contemplato
contêmplaţie	contemplazione
contêmplativu	contemplativo
comtêmplativâ	contemplativa
contêmplabilu	csntemplabile
întêmplare...	avvenire, accadere
intemplestus (lat.)	

Timpu	Tempo
timporalu	temporale
timporalitate	temporalità
timporaneu	temporaneo
temperare	temperare
temperamentu	temperamento
temperantu	temperante
temperanţâ	temperanza
temperatu	temperato
temperaţie	temperazione
temperatoru	temperatore
temperaturâ	temperatura
temperativu	temperativo
têmpestâ	tempesta
tempestosu.	tempestoso
astemperare	attemperare

www.dacoromanica.ro

contêmperare	contemperare
contemperament	contempera- mento
contemperaţie	contemperazione
contimporan	contemporaneo
destêmpêrare	distemperare
destêmperançâ	distemperanza
destemperamentu	distempera- mento
estimporan	estemporaneo
estimporalu	estemporale
nestêmpêratu	intemperante
nestêmpêrançâ	intempera za
restêmperare	rit mperare
rêstêmpire	tempesta
stêmpêrarę	st mperare
sêtmpêratu	stemperato
stêmpêrançâ	stemperanzà
stêmperamentu	stemperamento

Tindere	Tendere
tindâ	tenda
tendinçâ	tendenza
tindetâ	tendetta
tendinu	tendine
tendinosu	tendin so
attindere	attendere
attindentu	attendente
attentivu	attentivo
atterţie	attenzione
attentatu	attentato
attentoriu	attentorio
contind re	contendere
contindentu	contendente

contendinçâ	contendenza
contindêtoru	contenditore
destindere	distendere
destindêturâ	distenditura
destinsu	distenso
destinsie	distensione
estindere	estendere
estinsu	estenso
estinsie	estensione
întindere . . .	intendere (lat.
pretindere	pretendere
pretindentu	pretendente
pretendinçâ	pretendenza
pretinsu	—
pretinsie	pretensione
protindere	protendere
retindere	ritendere
stindard	stendardo
stindardieru	stendardiere
stindalu	stendale

Tribbuire	Tribuere (lat. > tribus
tribunu	tribuno
tribunâ	tribuna
tribunalu	tribunale
tribunatu	tribunato
tribunescu	tribu iesco
tributu	tributo
tributaru	tribario
attribuire	attribuire
attribuitu	attributo
attribuţie	(attribuzione)
contribuire	contribuire

www.dacoromanica.ro

contribuentu	contribuente
contribuitoru	contribuitore
contributu	contributo
contribuţiè	contribuzione
contribulu	contribulis (lat.
destribuire	distribuire
destribuitoru	distribuitore
destribuţie	distribuzione
destributivu	distributivo
întribuire	intribuere (lat.
retribuire	retribuire
retribuţie	retribuzione

Trunchiu	Tronco
trunchiuleţu	tronconcello
trunchiare	troncare
trunchiatoru	troncatore
trunchiatu	troncato
trunchiaturâ	troncamento
trunculi	trunculi (lat.
trunculatu	truculatus —
destrunchiare	distruncare (lat.
obtrunchiare	obtruncare —
pretrunchiare	praetruncare —

Turnare	Tornare (lat. ire
turnu	torno
turneare	torneare
turneu	torneo
turneamîntu	torneamento
turnaru	torniajo
atturniare	attorniare
atturneatu	attorneato
atturniament	attorniamento
conturnu	contorno
conturnare	contornare
deturnu	detour (fr.)
deturnare	distornare
înturnare	tornare
înturniare	intorneare
returnare	ritornare
returnatâ	ritornata
returnelu	ritornello
resturnare	sconvolgere
sturnare	stornare

Unu	Uno
unime	
unitate	inità
unicu	unico
uniu	unius (lat.
uniaţie	—
unire	unire
unitu	unito
unitivu	unitivo
unitoru	unitore
uniturâ	unimento
unanimu	unanime
unanimitate	unanimità
unicornu	unicorno
uniformu	uniforme
uniformâ	uniforma
uniformitate	uniformità
unigenu	unigene
unicoloru	unicolorus (lat.
unicultoru	unicultor —
unijugu	unijugus —
unimanu	unimanus —
unimodu	unimodus —
uniolâ (o earbâ)	uniola —
univers	universo

www.dacoromanica.ro

universitate	università
universalu	universale
universalitate	universalità
universalizare	universalizzare
univirâ	univira (lat.
iniviratu	univiratus —
uniocula	unioculus —
univocu	univocus —
adunare	adunare
adunâmîntu	adunamento
adunâtoru	adunatore
adunâturâ	—
adunançâ	adunanza
adunatâ	adunata
adunaţie	adunazione
adunabilu	—
desunire	disunire
desunie	disunione
întrunire	unificare
reunire	riunire
reunimentu	riunimento
reunie	reunione
VEDERE	VEDERE
vêḑu	vista
vedutâ	veduta
vêḑêtoru	veditore
vêḑêtoriu	(veditorio)
vedetâ	vedeta
viḑibilu	visibile
viḑibilitate	visibilità
viḑitâ	visita
viḑitare	visitare
viḑitatoru	visitatore
viḑitaţie	visitazione
viḑierâ	visiera

visu	visum (lat.
visie	visione
visionariu	visionario
visualu	visuale
visualitate	visualitas (lat.
vedenie	visione
veghiere	vegghiare
învedere	invidere (lat.
invidie	invidia
învedetoru	invidiaore
invidiosu	invidioso
invidu	invido
invidiabilu	invidiabile
invidiare	invidiare
prevedere	prevedere
prevedinçâ	prevedenza
prevêḑêmêntu	prevedimento
prevêḑutu	previsto
previsie	previsione
revedere	rivedere
revêḑêmîntu	rivedimento
reviḑor	riveditore
reviḑitare	revisitare
reviḑitâ	rivisita
revistâ	rivista
revisie	revisione
provedere	prowedere
provêḑêmîntu	prowedimento
provêḑêtoru	proweditore
proveḑêtorie	proweditoria
provedinçâ	prowidenza
provedentu	prowidente
providu	prowido
proviḑu	proviso
proviḑare	prowisare

www.dacoromanica.ro

providâtoru	prowisatore
providie	prowisione
providionare	prowisionare
providoru	prowisore
strâvedere	stravedere
întrevedere	travedere
privedere (se)	
privire	guardare
preveghiere	sopravegghiare
VENIRE	VENIRE
viitoru	(venitore)
venitură	ventura, venimento
viitorime	posterita
venie	venia
venialu	veniale
venitu (1)	venuto
vîntu	vento
vîntulâ	ventola
vîntosu	ventoso
vîntositate	ventosità
vînturare	ventilare (lat.
vînturaţie	ventulatio —
vînturaticu	
vînturatoru	venturiere
vînturosu ∽	venturoso
vîntrâ	ventra
vîntratâ	ventrata
vîntralu	ventralis (lat.
ventriculaţie	ventriculatio —
ventriculosu	ventriculosus —
ventrificaţie	ventrificatio —
ventriflau	ventriflaus —

(1) Venitu, lepedând pe i, remâne ventu, schimbânduse e, în i, vintu = vîntu.

ventriloquu	ventriloquus —
ventusa	ventosa
ventusare	ventosare
ventigenu	ventigenus
awenire	awenire
aweniamentu	aweniamento
awęneticu	
veneticu	aventiccio
awîntare	awentare
awîntu	awentamento
(elan fr.)	
awenitură av-	
vênturâ	awentura
awînturieru	awenturiere
awînturosu	awenturoso
awînturatu	awenturato
awîntaiu	ventaglio
awîntatu	awentato
cuvenire	convenire
cuviinçâ	convenienza
covenibilu	convenevole
cuviosu ∽	conveniente
cuvîntu	parola
(verbum, ratio lat.)	
cuvîntare ∽	parlare
convenţie	convenzione
convenţionalu	convenzionale
convenţionare	convenzionare
invenţie	invenzione
inventare	inventare
inventariu	inventario
inventâtoru	inventatore
inventivu	inventivo
inventivâ	inventiva
devenire	divenire

www.dacoromanica.ro

desvenire	disvenire
evenimentu	evenimento
obvenire	obvenire (lat.
prevenire	prevenire
prevenitu	prevenuto
preveñţie	prevenzione
preventori	preventores (lat.
provenire	provenire
provenincâ	provenienza
provenitu	provento
revenire	revenire (lat.
revenitu	revenu (fr.
suwenire (îsi)	sowenirsi
suwenincâ	—
subveñţie	subvenzione
svîntare	sventare
rêsvînturâ	sventura
resvînturatu	sventurato
supravenire	sopravenire
supraventurâ	sopravenuta
svenire	svenire
sventurâ	
sventurâ	sventura

VÊRSARE	VERSARE
versabilu	versabilis (lat.
versabilitate	versabilità
vêrsâtura	versamento
versurâ	versura (lat.
versatilu	versatile
versatilitate	vrsatilità
vêrsatu	versato
versaţie	versatio (lat.
versu	verso
versetu	versetto
versie	versione

versificare	versificare
versificatoru	versificatore
versificaţie	versificazione
versicolonu	versicolonus (lat.
versiformu	versiformis —
versipelu	versipelle
adversâ	adversa (lat.
adversie	adversio —
adversarie	awersaria
adversariu	awersario
adversativu	awersativo
adversaţie	awersazione
adversitate	awersità
conversare	conversare
conversâ	conversa
conversabilu	conversabile
conversativu	conversativo
conversaţie	conversazione
conversevolu	conversevole
conversu	converso
conversie	conversione
diversare	diversare
diversificare	diversificare
diversu	diverso
diversie	diversione
diversoriu	diversorio
diversitate	diversità
inversie	inversione
inversurâ	inversura (lat.
revêrsare	riversare
reversabilu	riversibile
reversu	riverso
suwersare	subversare (lat.
suwersie	sowersione

www.dacoromanica.ro

SONETTO

d'Ippolito Pindemonte

Sul Sepolcro del Petarca in Arquà.

Quando rimbomberà l'ultima tromba,
Che i più chiusi sepolcri investe e sferra,
E ciascun volerà corvo o colomba
Nella gran valle a eterna pace o guerra;

Primi udranno quel suon che andrà sotterra
E primi sbalzeran fuor della tomba,
I sacri Vati che più lieve terra
Copre, e a cui men d'umano i piedi impiomba.

Ma tu, tu sorgi della vinta pietra
Primo tra i primi in luminoso ammanto
Volando al ciel con la pudica cetra:

E nel bel Coro, che circonda il santo
Giudice sommo della valle all'etra,
Di tutti più divin suona il tuo canto.

(Traducţie literală)

Quând va resbumba ultima trumbâ
Quare quele maĭ închise morminte înveste şi desferrâ
Si fie-quare sburava, şi corbu şi columba
In valea quea mare la vecinica pace au durere,

www.dacoromanica.ro

Primi audi-vor quel sotterranu resunetu
Si primi salta-vor afara din grôpa
Sacri Poeţi que prea usôrâ ţerinâĭ
Copere, şi quâror puţin d'uman piciorele împlumbâ

Ma tu, tu te avvînţi din invinsa peatrâ
Primu între primi în luminôsa mantâ
Sburandu catre ceru cu pudica ta ceatra

Si 'n frumosul coru que congiurâ pe sântul
Judeţu, vîrful valei catre aeru,
Din tote mai divin suna-va al teu cântu.

LAMENTO AMOROSO

Anacreontica del Vittorelli.

(Tradu-ţie liberâ)

Vedi che bianca luna,
Vedi che notte azzura!
Un aura non susurra,
Non tremola uno stel.

Veţi, draga qu'albâ lunâ,
Veţi que nôpte seninâ,
O aura nu suspinâ,
Nu tremulâ o stea.

L'usignoletto solo
Va dalla siepe all'orno
E sospirando in torno
Chiama la sua fedel.

Privigatorul singuru
Ici sbôrâ, ici se pune,
Suspinâ, doru'şi spune
Işi chiamâ sôţa sa:

Elle, che il sente appena
Gia vien di fronda in fronda
E par che gli risponda:
Non piangere; son quì

Dar ea tôta îl simte
Sburându din frunţâ 'n frunţâ
Si par' qu'o ser respunţâ:
Nu plânge sunt a ta.

Che dolci affetti Irene!
Che gemiti son questi:
Ah! mai tu non sapesti
Rispondermi così!

Que dulci simţiri Ireno?
Que gémete de pace?
Dar vai! Irena tace!
Respunde'mi draga mea.

www.dacoromanica.ro

VISUL

(fragmentu)

O altră aurorâ în sufletu'mĭ lucesce,
Radâ necunoscută de alte lumi ţiori;
Ochiĭ mi se deschide şi 'n ochiu mei zîmbesce
Dioa ţilelor nôstre, veciu netrecători.

Veacurile, viaţa 'mĭ ca nopţi se stecurarò,
Si 'ncovoiatu pe grôpâ'mĭ, o vêţu quê s'a deschis,
Si'mi face locu printr'ênsa sê trecu peste hotarê:
E pôrta Veciniciei, şi mê desteptu din vis.

Fruntea'mĭ albită tôta câtre pâmîntu se lasâ,
Braţele'mĭ reţemate toiagul meu appasâ
Iar sufletu'mí se 'ntôrnâ şi catâ înapoi.

O ţile!... au que nume voê vi se cuvine?—
Dar.. aţi trecut.... que trece mai mult el nu mai vine
Era mai dinainte se ve întreb pe voi.

I. E.

---

il Sogno

(inversione litterale)

Un' altra aurora in alma mica luce;
Radio innoto di altri mondi alba;
Mi s'apron gli occhj, e ai miei occhj sorride
Il dì dei nostri giorni, i secoli eterni.

www.dacoromanica.ro

I secoli, la mia vita al par delle notti scorrero.
Piegato sulla mia tomba, aperta già la vego,
E mi fa loco trapassar al di là dei confini
Del' Eternità è la porta..... ed eccomi d'al sogno destato.

Tutto bianco il mio fronte, inclinasi ver la terra
Appogiate le mie braccia, il mio bacolo appesano;
Ma l'animo mio velgesi e guarda in dietro.

O giorni! o qual nome a voi si deve?
Ma... già passate siete... e quel que passa non è più.
Era già ben d'avanti l'interrogar avoi.

Sfîrchitul partei I.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro